

Forskning om museer og arkiv

En evaluering av et forskningsprogram i regi av Kulturrådet

Hanne Heen og Robert Salomon

Forskning om museer og arkiv

HANNE HEEN OG ROBERT SALOMON
ARBEIDSFORSKNINGSINSTITUTTET

Forskning om museer og arkiv

En evaluering av et forskningsprogram i regi av Kulturrådet

KULTURRÅDET
Arts Council
Norway

Copyright © 2013 by Norsk kulturråd / Arts Council Norway
All rights reserved
Utgitt av Kulturrådet i kommisjon hos Fagbokforlaget

ISBN: 978-82-7081-159-5

Grafisk produksjon: John Grieg AS, Bergen
Omslagsdesign ved forlaget
Forsidebilde: May Bente Aronsen, *Breaking the Waves*, 2006, skulptur
© May Bente Aronsen / BONO 2013
Foto: Jaro Hollan

Sideombrekking: Laboremus Oslo AS

Spørsmål om denne boken kan rettes til:
Fagbokforlaget
Kanalveien 51
5068 Bergen
Tlf.: 55 38 88 00
E-post: fagbokforlaget@fagbokforlaget.no
www.fagbokforlaget.no

For mer informasjon om Kulturrådet og Kulturrådets utgivelser:
www.kulturradet.no

Kulturrådet
Postboks 8052 Dep
0031 Oslo
Tlf.: +47 21 04 58 00
E-post: post@kulturrad.no

Kulturrådets utgivelser omfatter forsknings- og utredningsarbeider med relevans for Kulturrådet, for norsk kulturliv og for forskere på kulturfeltet. De vurderinger og konklusjoner som kommer til uttrykk i utgivelsene står for den enkelte forfatters regning og avspeiler ikke nødvendigvis Kulturrådets oppfatninger.

Redaktør: Ellen Aslaksen

Forord

Den foreliggende rapporten er et resultat av en evaluering av Kulturrådets program «Forskning om museer og arkiv». Dette programmet var siste del i en satsing som først ble igangsatt i 2006, men evalueringen omfatter bare denne siste fasen som varte fra 2010 til 2012. Kulturrådet står som bestiller av evalueringen. Arbeidet har vært interessant, og det har også fått oss som forskere til å reflektere mer omkring vår egen forskningshverdag.

Vi vil takke Kulturrådet som har vært svært behjelpelig med å skaffe oss alt vi har bedt om av dokumenter, selv midt i en flytteprosess. De har også gitt konstruktive innspill etter gjennomlesning av et tidligere utkast. Det samme har en anonym konsulent. Vi vil også takke prosjektdeltakerne og andre ansatte ved museene og arkivene som har bidratt gjennom å la seg intervjuer eller med å fylle ut spørreskjema. Uten deres medvirkning hadde det ikke blitt noen evaluering.

Arbeidsforskningsinstituttet
Juni 2013

Hanne Heen Robert Salomon

Sammendrag

Den foreliggende rapport er en evaluering av Kulturrådets program «Forskning om museer og arkiv» (Foma). Programmet besto av 11 prosjekter som på ulike måter skulle belyse forholdet mellom museer/arkiv og det omliggende samfunn. Det ble lagt vekt på at prosjektene skulle resultere i fagfellelevurderte publikasjoner, men det var også en målsetting at de skulle bidra til å utvikle forskningen i de deltakende institusjoner og samarbeidet med UH-sektoren. I tillegg til å bevilge penger var et av virkemidlene relativt tett oppfølging fra Kulturrådets prosjektkoordinator og tre arbeidsseminar. Det ble også avholdt en nordisk sluttkonferanse der det var meldt inn over 70 bidrag.

Datagrunnlaget for evalueringen ble skaffet gjennom kvalitative intervjuer, med spørreskjema til prosjektdeltakere og ledere/prosjektkoordinatorer i de deltakende virksomhetene og gjennom dokumentstudier.

Evalueringen viser at egen motivasjon, ledelsens holdning og tilstrekkelig sammenhengende tid var viktig for gjennomføring av prosjektene. Deltakelse i Fomas arrangementer og kontakt med de andre prosjektdeltakerne og prosjektkoordinator var også svært viktig, spesielt for deltakerne i museumsprosjektene. Arkivprosjektene hadde i mindre grad utbytte av disse. Vansker med å få tilstrekkelig tid i sammenheng var det som i størst grad hindret prosjektgjennomføring

som planlagt. Totalt er det ferdigstilt fem vitenskapelige arbeider underkastet fagfellebedømming, og ytterligere tre er under vurdering. I tillegg pågår det arbeid med åtte slike publikasjoner. Nitten arbeider uten fagfelleevaluering er også publisert. Tre av prosjektdeltakerne deltar på doktorgradsstudiet, og for to av dem har Fomaprojektet vært medvirkende til dette.

Prosjektene ser ut til å ha hatt en viss ringvirkning innad i institusjonene. I et par tilfeller har de bidratt til at en forskningsplan er kommet på plass, og prosjektene har flere steder medvirket til at det er igangsatt flere nye forskningsprosjekter. I én virksomhet ble det sagt at prosjektet var viktig nettopp fordi de ikke var vant til å ha slike prosjekter.

Oppsummeringsvis må programmet karakteriseres som vellykket. Finansieringen var avgjørende for at de fleste prosjektene kom i gang i det hele tatt. Fomas faglige bidrag ble også vurdert som svært viktig, spesielt for museumsprosjektene. Til tross for relativt små midler og kort varighet er det produsert vitenskapelige bidrag, det har foregått en utstrakt nettverksbygging, og prosjektdeltakerne ønsker å fortsette sin forskningsvirksomhet. Det anbefales at Kulturrådet fortsetter å bidra til tiltak for å øke forskningskompetansen i sektoren, og fortsetter å bidra til prosjektfinansiering.

Innhold

5	FORORD
7	SAMMENDRAG
11	KAPITTEL 1 INNLEDNING
14	KAPITTEL 2 METODE
16	KAPITTEL 3 KORT OM ORGANISERING OG GJENNOMFØRING AV FOMA
21	KAPITTEL 4 OM FORSKNING VED MUSEER OG ARKIV
26	KAPITTEL 5 GJENNOMFØRING AV PROSJEKTENE
31	KAPITTEL 6 INTERNE RINGVIRKNINGER OG RESULTATER
35	KAPITTEL 7 SAMARBEID MED UH-SEKTOREN OG ANDRE MUSEER/ARKIV
38	KAPITTEL 8 VURDERING AV FOMA SOM VIRKEMIDDEL
41	KAPITTEL 9 TANKER OM VEIEN VIDERE
44	REFERANSER
46	VEDLEGG

Innledning

Ifølge professor Anthony Giddens er et av kjennetegnene ved moderniteten en gjennomgripende refleksivitet. Vi tenker ikke bare over hva vi gjør og hvordan vi forholder oss til våre omgivelser, noe man også gjorde før; hos oss blir refleksjonene selv gjenstand for refleksjon (Giddens 1990). Fremdeles ifølge Giddens er utviklingen av samfunnsforskningen en integrert del av denne refleksiviteten – både ved å stille spørsmål ved de sosiale ordninger som er, og ved å gi redskaper til refleksjonen.

Problematiseringen av museenes og arkivenes rolle kan ses som et eksempel på denne type refleksivitet. De skal ikke lenger gjøre det de alltid har gjort; nå skal de på grunnlag av kunnskap og forskning reflektere over egen praksis og samfunnsmessige rolle, og på grunnlag av dette eventuelt endre hva de gjør og hvordan de gjør det. Både Kulturrådets forskningsprogram «Forskning om museer og arkiv» (Foma) og i og for seg også vår evaluering kan ses som uttrykk for en slik refleksivitet.

Om Kulturrådets program «Forskning om museer og arkiv» (Foma)¹

Norsk kulturråd tok i 2006 initiativ til et kunnskapsprosjekt som skulle stimulere til debatt og refleksjon omkring museenes og arkivenes samfunnsrolle, noe som lenge hadde vært etterspurt i politiske dokumenter. Kulturrådet fikk gjort en utredning for å kartlegge eksisterende kunnskap og forskning på feltet. Denne konkluderte med at i tillegg til at den tradisjonelle gjenstands-

baserte forskningen fremdeles burde ha sin plass i museene, var det behov for et bredere kunnskapsgrunnlag om museenes og arkivenes verdigrunnlag og om institusjonenes oppdrag som samfunnsinstitusjoner. Økt satsing på forskningsbasert kunnskap på dette feltet ville derfor være nødvendig for at institusjonene skal kunne løse sitt samfunnsoppdrag (Ydse 2007). I etterkant av utredningen ble det iverksatt et forprosjekt der det ble ansatt en forskningskoordinator og utlyst stimuleringsmidler som museene kunne søke på. I 2010 ble de økonomiske rammene utvidet, arkivene ble inkludert i satsingen, og programmet ble kalt «Forskning om museer og arkiv 2010–2011», heretter kalt Foma.

Den foreliggende rapport er en evaluering av denne siste delen av programmet. Programmet har inngått som et virkemiddel for å øke forskningsaktiviteten i museer og arkiv. Ifølge grunnlagsdokumentet skal programmet, i tillegg til å styrke forskningen ved institusjonene, bidra til en utprøving av ulike modeller for forsknings-samarbeid med konkret produksjon av forskning som resultat (ABM-utvikling og Norsk kulturråd 2010). Programmet hadde altså en dobbelt målsetting: øke omfanget av og kvaliteten på forskningen samt prøve ut modeller for forsknings-samarbeid. Evalueringen skulle vurdere i hvilken grad Foma har vært et egnet kulturpolitisk virkemiddel for å styrke forskning av høy kvalitet i museer og arkiv. Det var videre et mål at evalueringen skulle fungere som et kunnskapsgrunnlag for Kulturrådets videre arbeid på området. Mer spesifikt ble følgende problemstillinger sett som aktuelle:

1 Kulturrådet selv bruker ordet «prosjekt» om Foma, mens vi bruker ordet «program». Grunnen til at vi kaller det et program, er at det skal bli enklere å vite når vi snakker om de enkelte prosjektene, altså de konkrete forskningsprosjektene, og når vi snakker om Foma som helhet.

1. I hvilken grad og på hvilke måter har prosjektet *Forskning om museer og arkiv* bidratt til å styrke humanistisk og samfunnsfaglig forskning av høy kvalitet ved museer og arkiv?

2. Hvilke forskningsbidrag og -resultater har de ulike deltakerinstitusjonene levert, og hvilke forskningsutfordringer har de erfart gjennom prosjektet?
3. I hvilken grad har forskningsaktivitetene i prosjektet bidratt til kritisk refleksjon om museenes og arkivenes samfunnsrolle?
4. Evalueringen bør beskrive og vurdere de ulike delprosjektenes modeller for forsknings-samarbeid med vekt på samhandling med UH-sektoren.
5. Vurder om de arbeidsformer og virkemidler prosjektet har tatt i bruk, er egnet til å realisere målet om styrking av forskning i og om museer og arkiv, herunder prosjektets organisering, funksjon og forankring.

Disse problemstillingene henger nøye sammen, og i beskrivelser og analyser vil problemstillinger knyttet til flere av punktene ofte bli berørt.

Om evalueringens innretning

Selve programmet var relativt begrenset både økonomisk og tidsmessig. Tildelingene var på totalt kr 3,1 mill., og programmet ble avsluttet i 2012. Selv om det var en forutsetning at søkerinstitusjonene skulle bidra økonomisk, og midlene som i realiteten sto til disposisjon for prosjektene derved ble noe større, var de fremdeles relativt små.

Samtidig vet vi at forskning er en tids- og arbeidskrevende prosess, og selve publiseringsprosessen i fagfellevalgte tidsskrifter kan ta år. Dette betyr at selv under de gunstigste forhold ville det være relativt begrenset hvor mye man kunne få publisert innenfor disse rammene. Evalueringen la derfor opp til også å ta rede på publikasjoner under arbeid og presentasjoner som ennå ikke var holdt. Også når det gjelder andre typer av ringvirkninger er det grunn til å tro at det kan ta tid før disse manifesteres fullt ut. Evalueringen har derfor lagt stor vekt på det som er uferdig, på uavsluttet arbeid og pågående prosesser der Foma ser ut til å ha hatt betydning for retning og innhold.

Vi har også tatt utgangspunkt i at forskning er en spesiell type lønnsarbeid som foregår i en arbeidsorganisatorisk kontekst. Museum og arkiv er med andre ord arbeidsorganisasjoner oftest med en relativt tradisjonell hierarkisk linjestruktur, gjerne i kombinasjon med at ulike typer av arbeidet er organisert i mer eller mindre varige prosjekter på tvers av avdelinger eller seksjoner. Dette innebærer at arbeidsgiver har rett til å organisere og fordele arbeidet, dog med de begrens-

ninger som ligger i lover og avtaleverk. Styringen av museene og arkivene er også knyttet til det offentlige gjennom bevilgninger, tildelingsbrev og krav om rapportering.

I tillegg er forskning en type arbeid som medfører visse krav i form av organisatorisk tilrettelegging, kompetanse og annet. Når det gjelder kompetansekrav, er disse i endring. For unge forskere i dag er doktorgrad nærmest et selvfølgelig steg på veien mot et arbeid som i større eller mindre grad inkluderer forskning, mens dette ikke var tilfellet for eldre museumsansatte. Fremdeles er det relativt få museumsansatte som har doktorgrad.² Forskning er også en relativt spesialisert form for arbeid som ikke bare krever at man leser og holder seg faglig oppdatert på den måten, men også at man deltar og bidrar i ulike typer fagoffentligheter. Den organisatoriske tilretteleggingen må med andre ord innebære at det legges til rette for at man kan vedlikeholde forskningsrelevante relasjoner utenfor det enkelte museum eller arkiv, noe som blant annet krever tid og penger.

Museer og arkiv

Foma omfattet både museer³ og arkiv, men bare to arkiv deltok i programmet, og arkivene var ikke med i forprosjektet. Selv om både museer og arkiv sies å forvalte «samfunnsminnet», er de imidlertid ganske så ulike institusjoner, og deres institusjonelle tilknytning er forskjellig. Museer skal være ikke-kommersielle, permanente institusjoner i samfunnets tjeneste. De skal være åpne for allmennheten og gi mulighet for studier, utdanning og fornøyelse. Deres oppgaver er å samle, bevare, utforske og formidle materielle og immaterielle vitnesbyrd om mennesker og miljø (Den internasjonale museumsorganisasjonens (ICOM) definisjon, referert i Eriksen 2009).⁴ Museene omfatter alle slags samlinger, inkludert ulike typer av arkiv, og hovedvekten er på det

2 Ifølge museumsstatistikken utarbeidet av Kulturrådet var det i 2011 175 fast ansatte med doktorgrad mens det totalt ble utført 1932 årsverk i vitenskapelige stillinger.

3 Alle museer kunne i utgangspunktet søke. Det kom en søknad fra et universitetsmuseum, men søknaden ble ikke innvilget.

4 Den originale engelske versjonen lyder: «A museum is a non-profit, permanent institution in the service of society and its development, open to the public, which acquires, conserves, researches, communicates and exhibits the tangible and intangible heritage of humanity and its environment for the purposes of education, study and enjoyment» (<http://icom.museum/the-vision/museum-definition/>).

materielle. Forskning ved museene, spesielt knyttet til samlingene, har lange tradisjoner.

Både spesialiserte arkivinstitusjoner, museer og bibliotek bevarer og formidler privatarkiv, dvs. arkiv som er skapt av og dokumenterer ulike typer av private virksomheter. De «rene» arkivinstitusjonene omfatter statlige enheter (Riksarkivet med statsarkivene og samisk arkiv), fylkeskommunale (fylkesarkiv), kommunale (byarkiv og interkommunale arkiv) og private. Statlige og kommunale arkivinstitusjoner er en del av for-

valtningen, mens dette ikke gjelder for private arkivinstitusjoner. Forskning basert på arkiv som kilder drives av både arkivinstitusjoner og museer, blant annet som grunnlag for utstillinger. Å utgjøre kildegrunnlag for forskning er en av arkivenes primærfunksjoner.

I rapporten vil de fleste diskusjonene gjelde både museer og arkiv, mens andre er knyttet bare til den ene eller andre typen av institusjon. I disse tilfellene har vi forsøkt å gjøre det tydelig at vi bare snakker om det ene eller det andre.

Metode

Datagrunnlaget for evalueringen består av flere elementer:

- Intervjuer med nøkkelpersoner i Kulturrådet og leder for styringsgruppa for Foma
- Dokumentanalyser
- Casestudier av fire museer/arkiv
- To elektroniske spørreundersøkelser

Intervju med nøkkelpersoner

Vi intervjuet nøkkelpersoner i Kulturrådet inkludert en fra tidligere AMB-utvikling, leder for styringsgruppa og prosjektkoordinatoren for Foma. Hensikten med intervjuene var å få bedre kjennskap til programmets forhistorie, inkludert bakgrunn for intensjoner og målsetting. Intervjuene handlet også om driften av programmet, inkludert arbeid med utlysning og søknadsbehandling. I tillegg bidro disse intervjuene til å skaffe oversikt over og tilveiebringe tilgjengelig dokumentasjon om prosjektet.

Dokumentanalyser

I dokumentstudiene gikk vi gjennom styrings- og arbeidsgruppas referater, prosjektsøknader, rapportering fra prosjektene (der det var tilgjengelig) og oppsummering og anbefaling fra styringsgruppa (Kulturrådet 2013). I tillegg gikk vi gjennom diverse offentlige dokumenter i form av stortingsmeldinger, NOU-er, rapporter og liknende. Vi har også lest en del litteratur knyttet til tidligere museums- og arkivprosjekter i regi av Kulturrådet.

Casestudiene

Vi valgte fire ulike prosjekter som hovedcase. Kriteriene for utvelgelsen var størrelse på bevilgnin-

gen fra Kulturrådet, at casene skulle omfatte ulike typer av museer, at både små og store museer skulle være representert, og minst ett arkiv skulle være inkludert. I tillegg ønsket vi at prosjektene skulle ha forskjellig tematisk innhold, og vi ønsket geografisk spredning. Valget ble diskutert med oppdragsgiver, men de hadde ingen innsigelser.

Ved disse museene/arkivene gjorde vi telefonintervjuer med prosjektledere og prosjektdeltakere, ledere av museet og samarbeidspartnere ved universitet og høyskoler. Totalt intervjuet vi 18 personer med tilknytning til casene. Det var på forhånd utarbeidet en intervjuguide for å sikre at de viktigste problemstillingene ble dekket. Intervjuguiden ble brukt som en sjekkliste mens mesteparten av intervjuet hadde en ustrukturert form hvor intervjuobjekt kunne snakke fritt og utdypende om oppgitte temaer før samtalen ble ledet tilbake til neste tema. Intervjuene ble i all hovedsak gjort pr. telefon og varte fra en halv til litt over en time. Vi noterte under intervjuene og renskrev dem like etter.

De elektroniske spørreundersøkelsene

Det ble utarbeidet to ulike spørreskjemaer, det ene til prosjektdeltakere og det andre til museumsledere og forskningskoordinatorer. Personer knyttet til casene fikk ikke tilsendt skjema. Skjemaene besto dels av spørsmål med faste svaralternativer, dels av åpne spørsmål. Skjemaet til prosjektdeltakere ble sendt til alle som i søknaden sto oppført som prosjektdeltakere, både prosjektledere og prosjektmedarbeidere. Dette inkluderte også noen ansatte ved universiteter og høyskoler. Det viste seg at to av disse i hovedsak inngikk som veiledere, den tredje var en reell samarbeidspartner ansatt ved en annen institusjon. I en del tallmessige oversikter er svarene fra disse utelatt, men vi har likevel hatt nytte av den informasjonen som kom

fram, ikke minst gjennom svarene på åpne spørsmål. Totalt ble skjemaet sendt til 12 personer, og vi fikk svar fra 11. Alle prosjektene er imidlertid representert, og fra ett prosjekt har vi to svar.

Skjemaet til institusjonsledere og forskningskoordinatorer ble sendt til 15 personer. Der hvor det var lederskifte, sendte vi både til ny og gammel leder, og vi sendte til ledere på ulike nivåer. Der vi fant forskningskoordinatorer, sendte vi til dem. Vi mottok 8 svar. Stort sett er det øverste leder og ledere som har kommet til senere, som ikke har svart. Fra en institusjon har vi svar både fra nåværende og tidligere leder, og der hvor svarene skilte seg fra hverandre, har vi i hovedsak forholdt oss til svarene fra nåværende leder. Selv om det er få som har svart, relativt sett, har vi svar fra alle institusjonene.

To personer hadde en dobbeltrolle, den ene både som prosjektleder og som forskningskoordinator, den andre som prosjektleder og nåværende leder av museet. Disse fikk tilsendt og besvarte begge skjemaene.

Også skjemaene er i stor grad brukt for å studere enkeltprosjektene. Antallet skjemaer var

relativt lite, og dette gjorde det mulig å gå inn på enkeltskjemaer og sammenholde svar på ulike spørsmål fra de ulike respondentene, og sammenlikne dette med hva den andre personen ved samme ved institusjon har svart. I tillegg var det mye rom for kommentarer, og mange kom med utfyllende opplysninger og synspunkter. Dette gjorde det mulig også å bruke skjemasvarene til å få en bredere forståelse av de enkelte prosjektene og virksomhetene. Spørreskjemasvarene blir derfor noe mellom kvalitative og kvantitative data – på den ene siden er det mange faste svaralternativer som tvinger respondenten til å forholde seg til gitte kategorier, men på den annen side er selve analysen mer kvalitativt orientert i den forstand at vi i størst grad fokuserer på enkeltprosjekter og ikke på de sammenfattede tallene. På sett og vis kan vi derfor også betrakte surveyanalysen som en casestudie.

Hovedcasene fikk ikke tilsendt skjemaer, og vi har derfor ikke akkurat samme type data på dem. Vi har derfor ikke summert mulige svar fra caseintervjuene sammen med svar fra surveyen der vi gjengir tall fra surveyen.

Kort om organisering og gjennomføring av Foma

Forprosjektet

Som nevnt i innledningen var Foma et siste ledd i en større satsing på et kunnskapsprosjekt som skulle bidra til debatt og refleksjon om museenes samfunnsrolle. Etter en utredningsfase ble det satt i gang et forprosjekt der det ble ansatt en prosjektkoordinator med doktorgrad i etnologi i 40 % stilling, og det ble lyst ut stimuleringsmidler til museumsforskning.

Syv prosjekter fikk tildelt midler for til sammen kr 760 000, og i et spesialnummer av Tidsskrift for kulturforskning (2012) ble det publisert resultater fra fire av prosjektene. I tillegg inneholdt nummeret en redaksjonell artikkel skrevet av leder for styringsgruppa og koordinatoren for prosjektet i fellesskap.

Her belyses problemstillinger knyttet til samlingsforvaltning og øvrige museumsoppgaver som forskning og formidling. Videre illustreres det hvordan synet på museenes gjenstander og artefakter har endret seg over tid. Dette tidsskriftnummeret viser også hvordan prosjekter som inngår i et program, kan publiseres innen en felles faglig kontekst.

Prosjektets hovedfase

I 2010 ble de økonomiske rammene utvidet til 4,4 millioner kroner, likt fordelt mellom Kulturrådet og ABM-utvikling. Av disse ble 3,1 millioner kroner lyst ut til forskningsprosjekter. De resterende 1,3 millioner ble satt av til drift, aktiviteter for deltakerne og evaluering. Koordinatorstillingen ble utvidet til 50 %.

Videreføring fram til avslutning i 2012 ble gjort mulig gjennom nye avsetninger fra Kulturfondet (200 000 fra FoU-utvalget og 200 000 fra Kulturvernutvalget) og fra utviklingsmidler til arkiv og museer (200 000 fra post 77 i stats-

budsjettet). I tillegg ble det bevilget 200 000 fra FoU-utvalget til en avsluttende konferanse (Kulturrådet 2013).

Organisering og styring av prosjektet

Prosjektet har vært ledet av en styringsgruppe sammensatt av to universitetsprofessorer, to museumsdirektører og en avdelingsdirektør i ABM-utvikling/Kulturrådet. Det ble også etablert en intern arbeidsgruppe bestående av representanter for AMB-utvikling og Kulturrådet. Etter at ABM-utvikling ble en del av Kulturrådet fra 2011, representerte alle Kulturrådet. Prosjektkoordinator inngikk i arbeidsgruppa.

Ulike perspektiver og diskusjon om prioriteringer bidro til at det tok lang tid å få på plass mandatet for prosjektet. En viss tautrekking om perspektiver ser ut til å ha vært til stede gjennom deler av prosjektperioden.

Prosjektkoordinator fungerte som sekretær for arbeidsgruppa og styringsgruppa. Formelt tok styringsgruppa alle beslutninger, mens arbeidsgruppa var et internt organ som sammen med koordinator tilrettela for de beslutninger som styringsgruppa fattet. Koordinators rolle var blant annet å skrive saksframlegg, uten selv å delta i beslutningene. Dette kan ha gjort kontakten med og veiledning av deltakerne enklere ved at hun framsto som nøytral. Hun var også den som i praksis sto for hovedparten av driften av prosjektet. I tillegg til å være sekretær og tilrettelegger for styringsgruppa hadde koordinator en meget viktig rolle som kontaktperson og faglig og administrativ veileder for deltakerne i prosjektet. Denne delen av koordinatorrollen ble høyt verdsett av prosjektdeltakerne.

Det ble utarbeidet et grunnlagsdokument som anga retninger for prosjekter som kunne få

TABELL 3.1 PROSJEKTER SOM BLE TILDELT FORSKNINGSMIDLER I 2010

INSTITUSJON	FYLKE	PROSJEKTTITTEL	VEDTAK
Hedmark fylkesmuseum AS	Hedmark	Virkningsfulle tekstiler fra 1700-tallet – engelsk kulturproduksjon for norsk smak	250 000
Oslo kommune Kulturetaten – Byarkivet	Oslo	Majoritets- og minoritetsperspektiv i arkivbevaring	160 000
Museene i Sør-Trøndelag	Sør-Trøndelag	Dialogisk museumsarbeid	200 000
Henie Onstad Kunstsenter	Akershus	Henie Onstad Kunstsenters Fluxus-arkiv	200 000
Norsk Teknisk Museum	Oslo	Performative representasjoner – innskrivningen av museet i ulike sosiale og kulturelle rom	550 000
Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane*	Sogn og Fjordane	Medvitne val eller tilfeldige handlingar?	335 000
Dalane Folkemuseum	Rogaland	Tingenes tilstedeværelse – en utforskning av Dalane Folkemuseums gjenstandssamlinger	280 000
Oslo Museum	Oslo	Fra byhistorisk «raritetskabinett» til iscenesatte kulturhistoriske tablåer	240 000
Verdensarvsenter for bergkunst – Alta Museum	Finnmark	Vi og de andre i museumsformidling	348 000
Museum Stavanger	Rogaland	Museer og barn – en analyse av barnet i kulturhistoriske utstillinger	160 000
Norsk Maritimt Museum	Oslo	Dialog og interaksjon ved tre utstillinger	350 000

*Dette var et samarbeidsprosjekt med De Heibergske Samlinger – Sogn Folkemuseum.

støtte. Kravene var at de forholdt seg til ett eller flere av følgende spørsmål:

- Hvem og hva representeres i museene og arkivene?
- Hvordan skapes mening og betydning i museer og arkiv?
- Hva slags motsetningspar finnes, skapes og opprettholdes i museer og arkiv?
- Hvem henvender museene og arkivene seg til, og hvordan?

I tillegg var det ønskelig at ett eller flere av prosjektene hadde utstillingen som tema.

Målet for innsatsen var å bidra til å styrke humanistisk og samfunnsvitenskapelig forskning av høy kvalitet ved museer og arkiv. Forskningsaktivitetene skulle også bidra til kritisk refleksjon om museenes og arkivenes samfunnsrolle og medvirke til økt samarbeid mellom museene/arkivene og UH-sektoren, og slikt samarbeid var derfor en forutsetning for å få penger. Søkerinstitusjonene måtte også delta med en egenandel. I grunnlagsnotatet for utlysingen ble det lagt vekt på å fremme forskning av høy kvalitet, samhandling og samarbeid med andre forskningsmiljøer, samt økt publisering i fagfelle-vurderte publikasjoner (ABM-utvikling og Norsk kulturråd 2010).

Invitasjon til å søke om forskningsmidler i prosjektet ble kunngjort 1. april 2010, med søknadsfrist 1. september 2010.

Til søknadsfristen kom det inn 40 søknader på til sammen drøyt 15 mill. kroner. Midlene som var til rådighet, ble fordelt på 11 prosjek-

ter, 2 til arkiv og 9 til museer med i alt 19 aktive forskere involvert.

Tabell 3.1 viser hvilke prosjekter som ble tildelt forskningsmidler i 2010.⁵

Det er noe ulike vurderinger av hvilke kriterier som ble lagt til grunn for tildeling av prosjektmidler. Det er imidlertid stor enighet blant dem vi har intervjuet, om at det ble lagt sterk vekt på at den faglige kvaliteten skulle være tilfredsstillende. Tematikk skulle være relevant i forhold til grunnlagsdokumentet, og det ble lagt vekt på en viss spredning når det gjaldt prosjektenes innhold, og man tok også noen geografiske hensyn. Som nevnt var det også en forutsetning at arkiv skulle inkluderes. Et viktig mål var at prosjektene skulle bidra til å utvikle søkerinstitusjonen forskningsmessig. I to søknader jobbet ikke foreslått prosjektleder ved søkerinstitusjonen, noe som var en viktig begrunnelse for at søknaden ble avslått. Det var også diskusjoner i styringsgruppa om hvor strenge de skulle være med hensyn til de formelle kravene, men gruppa besluttet å ikke fravike disse.

Prosjektene ble fulgt opp med tre samlinger i form av arbeidsseminarer hvor deltakerne la fram sine forskningsprosjekter og fikk dem kommentert og diskutert:

Samling 1) Radisson Blue Hotel Nydalen, 16.–17. mars 2011, oppstartseminar med 33 deltakere.

5 En kortfattet beskrivelse av institusjonene finnes i vedlegg 1.

Kulturrådet så det som viktig å forankre prosjektene i institusjonene, og ved oppstartsseminaret ble også direktører, samarbeidspartnere og eventuelle forskningskoordinatorer fra deltakende museer og arkiv invitert med. Fire direktører deltok, sammen med tre samarbeidspartnere fra UH-sektoren.

Samling 2) Thorbjørnrud, 19.–20. oktober 2011, manusseminar med 25 deltakere.

I dette seminaret skulle deltakerne framlegge egne manus og få tilbakemeldinger fra kollegaer og fagpersoner.

Samling 3) Oscarsborg festning, 7.–8. juni 2012, avslutningsseminar med 26 deltakere.

Også på dette seminaret ble det framlagt og diskutert manus slik at prosjektdeltakerne fikk tilbakemelding på sine arbeider.

Ved prosjektets tre arbeidsseminarer var engasjementet stort, deltakerne ga konstruktive tilbakemeldinger til hverandres tekster, og det ble skapt et godt klima for diskusjoner mellom deltakerne. Seminarene bidro til utstrakt nettverksbygging mellom ulike miljøer. Det rapporteres at prosjektkoordinatoren var flink til å finne eksterne fagfolk som snakket godt med de museums- og arkivansatte. De museums- og arkivansatte var svært kunnskapsrike innen sitt fagfelt, og hadde et tett forhold til det de drev med. En del følte at denne kunnskapen hadde fått mindre oppmerksomhet og anerkjennelse siden 90-tallet. Seminarene fungerte slik at substanskunnskapen på museumsfeltet fikk anerkjennelse samtidig som museumsforskerne fikk belyst de forskningsmessige mulighetene og utfordringene i materialet sitt. Seminarene ble et sted for samtale og faglig utveksling. I tillegg ble det arrangert en avslutningskonferanse – «Museale og arkivale praksiser» – 29.–30. november 2012 i samarbeid med Institutt for kulturstudier og orientalske språk, Senter for museumsstudier, Sosialantropologisk institutt og Kulturhistorisk museum ved Universitetet i Oslo.

Konferansen samlet over 170 deltakere i Universitetets lokaler på Blindern. I konferansen ble mer enn 70 bidrag presentert og diskutert i 12 parallellsesjoner. 13 av disse var knyttet til Foma-prosjekter. Sammendrag av bidragene ble presentert i en egen publikasjon før konferansen (Kulturrådet 2012). Konferansens hovedinnledere var invitert til å vurdere og diskutere museenes og arkivenes praksiser i en nasjonal og internasjonal sammenheng.

Kort innholdsmessig oversikt over prosjekter som fikk støtte.⁶

Byarkivet: «Majoritets- og minoritetsperspektiv i arkivbevaring»

Prosjektet vil knytte an til tidligere prosjekter ved Byarkivet der man har samlet inn sentrale arkiv fra innvandrergupper i Oslo slik at også innvandrerne skulle bli representert i den kollektive hukommelsen som arkiv utgjør. I forlengelsen av dette innsamlingsprosjektet oppsto en nytt prosjekt der man la vekt på å få med organisasjoner som organiserer innvandrerkvinner. Mange av disse organisasjonene er nyetablerte og har lite arkiv, så her ble sentrale kvinner i innvandrermiljøene intervjuet. Forskningsprosjektet «Majoritets- og minoritetsperspektiv i arkivbevaring» tar utgangspunkt i disse to tidligere prosjektene og vil sammenlikne det som finnes i offentlige arkiv, med enkelte av de innsamlede minoritetsarkivene.

Henie Onstads Kunstsenter: «Henie Onstad Kunstsenter Fluxus-arkiv»

Kunstsenteret har et stort Fluxus-arkiv,⁷ og ønsker å styrke kunnskapen om arkivet i institusjonen og markere senteret som en aktiv og kritisk forskningsaktør på feltet. Prosjektet er et av flere under denne paraplyen. Prosjektet skal være en diskursanalyse av begrepet «hverdagsliv», og vil studere hvordan begrepet er satt i spill i ulike Fluxus-sammenhenger. Målsettingen er å nærme seg ideen om det hverdagslige slik det forstås innen Fluxus-bevegelsen.

Museum Stavanger: «Museer og barn – en analyse av barnet i kulturhistoriske utstillinger»

Prosjektet vil undersøke hvordan de kulturhistoriske utstillingene henvender seg til det allmenne publikumet generelt og barn spesielt. Prosjektet vil velge ut noen utstillinger som henvender seg til barn, for å se på hvilken måte de får sin plass i historien. Ved å se på utstillingene, bakgrunnsmateriale og presentasjonsmateriale som «tekst» vil prosjektet forsøke å finne fram til den «impli-

6 Oversikten er laget på grunnlag av prosjektsøknadene. En oversikt over deltakende museer/arkiv finnes som vedlegg.

7 Fluxus var et internasjonalt nettverk av kunstnere fra USA, Øst- og Vest-Europa samt Japan som oppsto på 60-tallet. De jobbet med «anti-kunst», der kritikk ble rettet mot konvensjonelle forestillinger om kunst og mot kunstens kommersialisering. De ønsket et fritt kunstnerisk uttrykk, og mente kunst skulle være en del av hverdagslivet.

sitte leser» i teksten, dvs. den implisitte forståelsen av barnet.

Oslo Museum: «Fra byhistorisk» raritets-kabinett «til iscenesatte kulturhistoriske tablåer?»

Prosjektet vil studere museets utstillinger fra opprettelsen i 1905 fram til konsolideringen i 2006 for å avdekke hvilke bilder av byen som ble formidlet gjennom utstillingene. Dette skal bidra til en forståelse av hvilke (museums)ideologier som har ligget bak de forskjellige utstillingskonseptene, noe som igjen skal bidra til kunnskap om norske museer generelt og bymuseene spesielt.

Dalane Folkemuseum: «Tingenes tilstedeværelse. En utforskning av Dalane Folkemuseums gjenstandssamlinger»

Utgangspunktet for prosjektet er at gjenstandene på museer ikke bare er representasjoner, men de har også en materialitet – en «tingverdi» som genererer inntrykk, fornemmelser og betydninger som strekker seg utover det som kan tolkes og avkodes. I prosjektet skal man utforske de museale rommene på Dalane Folkemuseum for å komme på sporet etter det som er «utenfor teksten», det som bare er der. Prosjektet vil sette fokus på dialogene som utspiller seg mellom menneskene og materialiteten på museet.

Norsk Maritimt Museum: «Dialogues in Museum Spaces; examining the boundaries of exhibition practices»

Prosjektet vil sammenlikne kommunikasjonen mellom besøkende og museum og læring i tre typer av utstillinger: «Skipet», som er en ganske tradisjonell utstilling, «BåtLab'en», som er et delvis fysisk, delvis digitalt utstillingsrom der det arbeides med rekonstruksjon av båter, og «Modellering av fakta og ting», som er et eksempel på «learning by doing». Målsettingen er å utforske ideen om museer som dialoginstitusjoner innenfor disse ulike kontekstene.

Museene i Sør-Trøndelag (MiST): «Dialogisk museumsarbeid»

Prosjektet vil være knyttet til arbeidet med å lage en ny formidlings- og utviklingsplan for den byhistoriske avdelingen (Gammelbyen) på Sverresborg. Fokus er på å utforske dialog i praksis. Målet med prosjektet er todelt: a) å ta i bruk teorier om dialog knyttet til utviklingen av Gammelbyen med sikte på å utnytte den som arena for dialogbasert miljøhistorisk formidling,

og b) danne grunnlag for et større forsknings- og utviklingsprosjekt i samarbeid med program for kulturminneforvaltning ved NTNU. Et viktig mål er derfor å utvikle operasjonaliserbare dialogmodeller som kan føres videre i et doktorgrads-prosjekt der utprøving av modellene vil stå sentralt.

Hedmark fylkesmuseum: «Virkningsfulle tekstiler fra 1700-tallet»

Prosjektet skal undersøke stoffprøver fra Norwich i England fra 1760 til 1800 og et utvalg klær bevart etter norske bønder fra samme periode. Prosjektet ønsker å avdekke hvordan disse tekstilene både uttrykte ulike estetiske kvaliteter i disse to ulike sammenhengene, og hvordan tekstilene som transnasjonale gjenstander agerte i disse kontekstene. Studien skal utføres med utgangspunkt i estetikkbegrepet og gjenstandskon-tekstualisering som metodisk grep, innen Latours aktør-nettverk-teori.

Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane og De Heibergske Samlinger: «Medvitne val eller tilfeldige handlingar?»

Prosjektet er et samarbeid mellom Fylkesarkivet og De Heibergske Samlinger. Det vil belyse hva som styrer innsamlings- og formidlingsvirksomheten. Er det for eksempel ideologi, bevisst eller ubevisst, som ligger bak, er det holdningene og interessene til enkeltpersoner, eller er innsamlings- og formidlingsvirksomheten et resultat av krav fra bevilgende myndigheter eller andre? Prosjektet vil også belyse om det er ulikheter mellom museets og arkivets offisielle målsettinger og det som faktisk blir gjort, og undersøke hvilken betydning tradisjonen og den implisitte forståelsen av museets og arkivets rolle har. Prosjektet tar også sikte på å studere likheter og forskjeller mellom museet og arkivet. Alle problemstillingene vil bli belyst gjennom fire delstudier fra ulike tidspunkter i historien.

Teknisk Museum: «Performative representasjoner – innskriving av museet i ulike sosiale og kulturelle rom»

På et overordnet plan skal prosjektet undersøke hvordan museet er innskrevet i samfunnet. Dette skal gjøres gjennom to delprosjekter. Delprosjektet «Ingeniørkunst på utstilling: Utviklingen av et nasjonalt museum for teknikk» skal ta for seg etableringen av Teknisk Museum, og det vil bli satt fokus på hvordan det ble etablert forbindelser mellom teknikken og begreper som «kultur», «nasjon» og «framskritt», og hvilket begrep om museum som da ble produsert.

Det andre delprosjektet, «'Hva fører det til?' – Musealisering av mennesker og personlige beretninger», vil ta utgangspunkt i en utstilling på Nasjonalt medisinsk museum, «Vonde minner fra Grefsen Barnesanatorium 1951–54», der to tidligere pasienter fortalte om sine opphold ved sanatoriet. Delprosjektet vil undersøke hva som skjer ved musealiseringen av de tidligere sanatoriebarnas personlige beretninger.

**Verdensarvsenter for bergkunst
– Alta museum: «Vi og de andre i museumsformidling»**

Prosjektet vil diskutere hvordan museumskunnskap konstitueres i Finnmark. Det legges vekt på den koloniale tradisjonen i Finnmark, og hvordan den er med på å bestemme andre institusjoners forventninger til museene. Diskusjonen vil ta

utgangspunkt i to case. Det første caset er et utviklingsprosjekt der 17 elever i 10. klasse utviklet et mer reflektert blikk på egne erfaringer i møtet med hegemoniske diskurser om etniske forskjeller. Her vil fokus være på betingelser for å bygge opp unge menneskers refleksive kompetanse i relasjon til kultur og historie.

Det andre caset er et prosjekt der 78 ungdommer fra siste året på videregående skole fikk mulighet til å styre innsamling og dokumentasjon av gjenstander fra egen familie, presentere gjenstanden på museet og på film, og derved selv bidra i diskusjonen om hva kulturarv er. For mange sto dette i motsetning til mer eksamensrelevant undervisning, og fokus i denne casen vil være på hvilke muligheter museet har for å bidra til å utvikle en refleksiv kompetanse i relasjon til andre institusjoners krav og forståelseshorisonter.

Om forskning ved museer og arkiv

Politisk bakgrunn

Museumsmeldingen fra 1996 understreker at det er en direkte sammenheng mellom forskning og resten av virksomheten ved museene, og den trekker fram betydningen av forbindelseslinjen mellom innsamlingsrelatert virksomhet og forskningsbaserte problemstillinger. I meldingen argumenteres det for at innsamlings- og forskningsplaner bør være integrert, og den peker derfor på at forskning som grunnaktivitet ved museene bør styrkes. I meldingen sies at selv om man ikke kan forvente at alle museer skal kunne satse på forskning, må likevel innsamling og forskning vurderes som to sider av samme sak om museene skal oppfylle sin rolle som samfunnsminne. Meldingen diskuterer i liten grad museologisk forskning eksplisitt, men peker på at kunnskap om hvordan museer fungerer i en videre sammenheng, er viktig. Denne meldingen kom før museumsreformen var initiert, og i motsetning til senere stortingsmeldinger skiller ikke denne meldingen så nøye mellom ulike typer av museer når det gjelder forskning, men den argumenterer for at krav om forskningsinnsats først og fremst må rettes mot universitetsmuseene og ansvarsmuseene, dvs. de museene som skal ha et samordningsansvar enten på nasjonalt eller fylkeskommunalt nivå, noe som i dagens situasjon vel nærmest vil tilsvare de konsoliderte museene av noen størrelse (NOU 1996: 7).

I St.meld. nr. 22 (1999–2000) *Kjelder til kunnskap og oppleving* (ABM-meldingen) ble viktigheten av forskning ytterligere understreket. Det sies at museenes formidling i form av utstillinger eller publikasjoner bør være tuftet på nyere forskningsresultater, noe som innebærer nær sammenheng mellom planer for innsamling, forskning og formidling. Forskning og kunnskapsutvikling ble med andre ord sett som nødvendig for det øvrige arbeidet, og ett delmål var

økt forskningssamarbeid, både mellom museene i og utenom de nasjonale museumsnettverkene og med andre kunnskapsmiljøer.

I forlengelsen av meldingen ble museumsreformen iverksatt. Dette var en strukturreform der individuelle museer slo sammen driften til større enheter, såkalte konsoliderte museer. Hensikten var å etablere større, mer robuste enheter som skulle gi bedre vilkår for faglig arbeid, inkludert forskning. Reformen er nå formelt avsluttet, men prosessene som ble satt i gang, fortsetter mange steder (Eriksen 2013). Reformen omfattet ikke universitetsmuseene eller etatsmuseene, og vi skal ikke diskutere disse museene.⁸ De deltok heller ikke i Foma.

I St.meld. nr. 49 (2008–2009) *Framtidas museum. Forvaltning, forskning, formidling og fornying* sammenfattes resultatene av museumsreformen så langt, og i meldingen konkretiseres ytterligere hvordan man ser for seg framtidas museum. Forskning er nå utpekt til et hovedmål, noe som også avspeiles i tittelen. Meldingen peker på at mange museer mener reformen har vært positiv for forskningsvirksomheten. Nettverkene har bidratt til økt forskning, og større faggrupper har gjort det mulig å etablere egne faggrupper for forskning. Økt bevissthet om forskning og mer press på resultater, større forskerkompetanse i staben, og at museene har blitt mer attraktive som samarbeidspartnere for institusjoner i UH-sektoren, har også bidratt til å styrke forskningen. Samtidig peker mange museer på at det er en utfordring å få prioritert forskning i forhold til andre oppgaver.

I arkivmeldingen som kom senere (St.meld. nr. 7 (2012–2013) «Arkivmeldingen»), gjen-

⁸ Universitetsmuseene har fått en egen stortingsmelding: St.meld. nr. 15 (2007–2008) *Tingenes tale*.

nomgås forskningsvirksomheten ved arkivene. I Arkivverket, dvs. de statlige arkivene, har det lenge vært drevet forskning, og i 1995 kom forskningen inn i mer formelle rammer, blant annet gjennom opprettelse av et forskningsutvalg, og ved at arkivarer har forskningsrett i stillingen. Det er også startet en planprosess for å strømlinjeforme forskningsvirksomheten. Ifølge meldingen har også noen kommunale og fylkeskommunale arkiv begynt å se på forskning som en oppgave for arkivarene, men meldingen sier at de fleste arkiv av denne typen har begrensede ressurser til forskning. Samtidig peker den på mulighetene som ligger i ulike typer av samarbeidsprosjekter mellom slike arkiv, med Arkivverket og med UH-sektoren. Noen privatarkiv har lenge drevet forskning, og vi kan nevne at Arbeiderbevegelsens arkiv inngår som deltaker i forskningsprosjektet «Det fleksible arbeidslivet», ledet av Nettverk for arbeiderkultur og arbeidslivshistorie som har fått bevilget forskningsmidler fra post 77 i statsbudsjettet som gjelder utviklingsmidler for arkiv og museum. Når det gjelder anbefalinger, legges det mindre vekt på forskning enn i stortingsmeldingene som handler om museer. Oppsummeringsvis kan vi si at det i all hovedsak har vært liten forskningsorientering i kommunale og fylkeskommunale arkiv, og dette gjelder også arkivene som deltok i Foma.

Flere spørsmål reiser seg i tilknytning til museums- og arkivforskningen. Ett av dem handler om forskningens innhold; skal det fokuseres på museologiske problemstillinger, eller bør man konsentrere seg om forskning på samlingene. Et annet sentralt spørsmål handler om hvordan denne forskningen skal balanseres i forhold til å være underlagt dagens krav til forskning på den ene siden, og museenes andre arbeidsoppgaver og publikum på den andre. Dette skal vi diskutere i avsnittene under.

Museologi og museografi

Meldingene referert over går i liten grad inn på en diskusjon om ulike typer av museumsforskning. Forskning knyttet til samlingene (museografi) har lange tradisjoner ved museene og var tidligere deler av sin tids vitenskapelige prosjekter (Eriksen 2009). Dette er ikke like selvsagt for mye av den museumsforskningen som foregår i dag. Dette kan delvis knyttes til at museenes struktur og samfunnsmessige forpliktelser har endret seg, men det har også sammenheng med at forskningen selv er blitt stadig mer teoribasert, og uten den samme selvfølgelig tilknytningen til

gjenstandene (ibid.). Kravene til publiseringsform for at noe skal kalles forskning, har også blitt annerledes. Kravet om formell fagfelleevaluering ved publisering gjør at mye som tidligere ville blitt kalt forskning, nå vil falle utenom.

Forskning om museene som sådan (museologi) er derimot et ganske nytt studieområde i Norge. I 2003 pekte Norges forskningsråd på at det knapt eksisterte forskning på museenes betydning i kulturfeltet, og at det ikke fantes utdanning innen feltet⁹ (Norges forskningsråd 2003). Museologisk forskning innebærer at museene blir sett utenfra og derved får større muligheter til å bli synlige for seg selv. Derved vil det også bli mulig å utvikle den refleksjonen om museer og arkiv som samfunnsinstitusjoner som etterspørres fra politisk hold. Slik forskning vil også gi større muligheter for samme type diskusjon og offentlig oppmerksomhet som andre kultur- og kunnskapsinstitusjoner er gjenstand for (Johansen 2000).

Museumsforbundet¹⁰ er også opptatt av å styrke forskningen ved museene. De ser ut til å prioritere fagrelatert forskning, og peker på at samlingsrelatert forskning generelt har lav status, og at mye gjenstandskunnskap forsvinner når de eldre ansatte slutter.¹¹

Forskning og annen kunnskapsproduksjon

I Foma ble hva som var forskning, ikke problematisert, og målsettingen var entydig formulert som økt produksjon av høy kvalitet og økt publisering i fagfellevurderte publikasjoner. I andre sammenhenger pekes det imidlertid på at sammenhengen mellom forskning og resten av museenes virksomhet kan være problematisk. Hvis museumsforskning ikke skal skille seg fra annen forskning, må den underkastes samme type vurderinger som

9 Dette gjelder ikke lenger. Museologi kan nå studeres på masternivå ved Universitetet i Oslo, i tillegg til at det inngår som delemner ved flere andre universiteter og høyskoler. Vi vil også nevne at NFR har etablert et eget forskningsprogram for universitetsmuseene: Strategisk satsing ved universitetsmuseene fra (UNI-MUSEER) 2011–2014 der Tromsø museum leder et museologisk prosjekt, kalt «Museers viten – museumsviten. Museologisk forskningssatsing ved universitetsmuseene». Dette har blant annet resultert i boka *Museologi på norsk – universitetsmuseenes gjøren* (Maurstad & Hauan (red.) 2012).

10 Norges museumsforbund er en interesseorganisasjon for museumspolitisk arbeid og faglig utvikling, og ble opprettet i juni 1996.

11 http://www.museumsforbundet.no/pdf/forskning_tiltaksplan2008.pdf
http://www.museumsforbundet.no/pdf/Idedugnad_forskning.pdf

annen forskning, noe som gjør at publisering i årbøker, kataloger og populærvitenskapelige tidsskrifter i stadig større grad blir marginalisert i en forskningssammenheng (Eriksen 2009). Selv om det ikke er noen prinsipiell motsetning mellom å publisere i begge typene kanaler og henvende seg til en fagoffentlighet og et bredere publikum, kan det på grunn av begrenset tid være praktisk vanskelig å gjøre begge deler. Ofte kreves det også omfattende arbeid for at forskningsresultater skal kunne formidles i andre og mer populariserte formater, som utstillinger eller populærvitenskapelige artikler, og dess mer teoretisk vinklet forskningen er, dess lengre vil ofte steget være fra den vitenskapelige publikasjonen til utstillingen eller årbokartikkelen. Når det for eksempel står i Museumsmeldingen at et kjennetegn ved museumsforskningen er at det ofte er kort vei fra resultat til formidling for et bredt publikum, enten i form av utstillinger eller publikasjoner, vil vi spørre om dette faktisk er tilfellet for dagens museumsforskning, eller om det i større grad gjaldt museumsforskningen slik den var tidligere.

Vi vil understreke at om noe kan kategoriseres som forskning eller annen type kunnskapsutvikling, ikke sier noe om kvaliteten på arbeidet – det finnes mange dårlige artikler i fagfellevurderte tidsskrifter, og det finnes mange eksempler på kvalitetsmessig svært god kunnskapsutvikling som ikke resulterer i såkalt vitenskapelig publisering. I enda mindre grad er det mulig å sette likhetstegn mellom forskningens relevans og publiseringsform.

Vi etterlyser derfor en mer omfattende diskusjon av forholdet mellom forskning og kunnskapsproduksjon i museene. Bør forskning i og om museene være prinsipielt det samme som all annen forskning og underlagt de samme publiseringskravene, eller er det spesifikke forhold her som gjør museumsforskning annerledes? Hvis man opererer med et begrep om forskning som kun inkluderer resultater i fagfellevurderte publikasjoner, vil svært mye kunnskapsproduksjon, også i skriftlig form, falle utenfor. Som flere undersøkelser har vist, er heller ikke en slik vurdering garanti for kvalitet, og mange gode arbeider blir ikke akseptert. I tillegg er det oftest en svært tidkrevende prosess å få gitt ut noe i en fagfellevurdert publikasjon (Smith 2010; Hildebrant 2011).¹² I Kulturrådets videre arbeid med

å stimulere museumsforskningen vil vi argumentere for at dette bør bygge på en mer omfattende diskusjon om hva som kan og bør inkluderes i begrepet «forskning».

Omfanget av forskning i museums- og arkivsektoren

Det er begrenset med detaljerte oversikter over den forskningsaktiviteten som faktisk foregår i museer og arkiv, men i en kartlegging av tid brukt på FoU blant Forskerforbundets medlemmer i museumssektoren oppga 35 % av de som svarte, at de ikke hadde forskningsoppgaver. 67 % mente at betingelsene for å utføre FoU-oppgaver i arbeidstiden var dårlige, og hovedproblemet var mangel på tilstrekkelig og sammenhengende tid. Ifølge respondentene hadde konsolideringsprosessen ført til dårligere vilkår for forskning, fordi det var blitt økt fokus på administrative oppgaver og kortsiktig måloppnåelse. I hvilken grad dette fremdeles er tilfellet – rapporten var fra 2007 –, er vanskelig å vite.

Museumsstatistikken som utarbeides av Kulturrådet, har blitt revidert for også å gi informasjon om kompetanse og forskning i museene. Den publiserte statistikken er ikke på virksamhetsnivå, og den skiller heller ikke mellom universitetsmuseer og andre museer.

I statistikken fra 2011 framgår at det fantes 175 fast ansatte med doktorgrad, og 188 med autorisasjon som konservator fra Norges museumsforbund, mens det totalt var 1931 årsverk i det som i statistikken kalles vitenskapelige stillinger. 71 av de 134 museene som inngikk i statistikken, hadde forskningsplaner. Museene publiserte 402 større publikasjoner og hadde 301 publikasjoner som var fagfellevurdert. Universitetsmuseene dominerte her, og museene tilknyttet Universitetet i Oslo sto for 25 av de større publikasjonene og 143 av de fagfellevurderte. I tillegg er det universitetsmuseer også i andre byer som antakeligvis publiserer mer enn de andre museene, men deres publisering er ikke rapportert særskilt.

Museene deltok i 207 forsknings- og utviklingsprosjekter sammen med andre museer. Dette er et stort antall prosjekter, men det skilles ikke mellom typer av prosjekter (Kulturrådet 2012). Antallet forskningsprosjekter er sannsynligvis adskillig lavere.

Når det gjelder forskningsvirksomhet i arkiv, rapporterer to institusjoner hver sin fagfellevurderte publikasjon. Seks institusjoner rapporterer om totalt ti formaliserte forskningssamarbeid,

¹² (<http://breast-cancer-research.com/content/12/S4/S13>), Hildebrant, Sybille: «Fagfellevurdering med plettet rykte» Forskning.no 9. Mars 2011 (<http://www.forskning.no/artikler/2011/mars/281227>).

TABELL 4.1 UNDER PRESENTERES EN DEL UTSAGN OM FORSKNING VED MUSEET/ARKIVET. VI BER DEG KRYSSSE AV FOR I HVILKEN GRAD UTSAGNENE STEMMER MED FORHOLDENE VED DITT MUSEUM/ARKIV.

	STEMMER HELT %	STEMMER GANSKE BRA %	STEMMER GANSKE DÅRLIG %	STEMMER IKKE %	N
FORSKNING INNGÅR I MUSEETS/ ARKIVETS PLANER	71,4 %	14,3 %	14,3 %	0,0 %	7
MUSEET/ARKIVET HAR EN FORSKNINGSKOORDINATOR ELLER LIKNENDE	57,1 %	14,3 %	0,0 %	28,6 %	7
DET SETTES AV INTERNE MIDLER TIL FORSKNING	42,9 %	28,6 %	14,3 %	14,3 %	7
VI SØKER OFTE EKSTERNE FORSKNINGSMIDLER	28,6 %	42,9 %	14,3 %	14,3 %	7
VI DRIVER FORSKNING BARE HVIS VI FÅR EKSTERN FINANSIERING	0,0 %	14,3 %	14,3 %	71,4 %	7
VI HAR ALLTID ET ELLER FLERE FORSKNINGSPROSJEKTER PÅ GANG	57,1 %	14,3 %	14,3 %	14,3 %	7
HVIS JEG MÅ PRIORITERE, VIL JEG VELGE BEVARING OG FORMIDLING FØR FORSKNING	0,0 %	16,7 %	16,7 %	66,7 %	6

hvorav fem er med samarbeidspartnere utenfor landets grenser. Ingen norske arkivinstitusjoner har mottatt forskningsmidler fra Forskningsrådet. Det er sju personer med doktorgrad som arbeider ved norske arkivinstitusjoner, mens antallet arkivfaglige årsverk var 558 (Kulturrådet 2012).

Generelt sett foregår det altså forskning ved museer og arkiv, og spesielt i mange museer er det etablert planer for forskning. I hvilken grad slike planer også blir satt ut i livet, vil antakelig variere. Noen steder er planene et uttrykk for en satsing på forskning som også gir seg utslag i hva virksomheten gjør, mens andre steder kan nok planene heller ses som et uttrykk for god vilje eller konformitet i forhold til hva som forventes av et museum i dag (Meyer & Rowan 1977).

«Våre» museer og arkiv

I dette avsnittet skal vi se hva som sies om forskningsvirksomheten ved «våre» institusjoner.¹³ Vi går i hovedsak ut fra svarene på spørreskjemaene. Dette gir en oversikt over hvordan institusjonene som deltok, forholder seg til spørsmålene på et aggregert nivå (men casene er ikke med).

13 Datamaterialet er naturligvis altfor lite til å kunne konkludere om hva som faktisk er situasjonen ved de enkelte museer og arkiv. Ved å sammenlikne svarene på ulike spørsmål oppstår likevel oftest et relativt konsistent bilde, som også bekreftes om vi sammenholder dette med prosjektdeltakernes svar.

Tabell 4.1 viser kriterier for det man kunne kalle institusjonalisering av forskningsvirksomhet ved institusjonen. Det handler om innlemming i planer, organisering og om finansiering.

Ifølge tabellen er forskning en høyt prioritert virksomhet. Bare én institusjon vil velge bevaring og formidling før forskning dersom de må prioritere, og dette er et arkiv. De fleste respondentene fra museene avviser helt at de ville nedprioritere forskning. Dette svaret er også i tråd med at forskning i høy grad inngår i rammeverket for enhetenes arbeid, som planer, bevilgninger og organisatorisk plassering av ansvar til en forskningskoordinator.

Å ha planer, finansiering og muligheter for organisatorisk tilrettelegging er imidlertid ikke nok. Man må også ha motiverte medarbeidere med tilstrekkelig kompetanse, og forskningen må være mulig å kombinere med andre arbeidsoppgaver den ansatte har. Tabell 4.2 belyser disse spørsmålene.

Tabellen viser at lederne/koordinatorer anser at medarbeidernes motivasjon for å drive forskning er høy ved alle enhetene bortsett fra én, som er det samme arkivet vi har nevnt tidligere. Det skorter imidlertid på kompetansen; tre av syv ledere/koordinatorer sier at medarbeiderne ikke har tilstrekkelig kompetanse til å drive forskning. Det gjøres imidlertid likevel, ved fire av museene inngår forskning som en del av de ansattes oppgaver.

Samlet sett beskriver tabellene en situasjon der det i stor grad finnes forskningsplaner, og det settes av midler til forskning. Forskning inngår i

TABELL 4.2 UNDER PRESENTERES EN DEL UTSAGN OM FORSKNING VED MUSEET/ARKIVET. VI BER DEG KRYSSSE AV FOR I HVILKEN GRAD UTSAGNENE STEMME MED FORHOLDENE VED DITT MUSEUM/ARKIV.

UTSAGN	STEMMER HELT %	STEMMER GANSKE BRA %	STEMMER GANSKE DÅRLIG %	STEMMER IKKE %	N
MEDARBEIDERNE ØNSKER IKKE Å DRIVE MED FORSKNINGSPROSJEKTER	0,0 %	14,3 %	42,9 %	42,9 %	7
DE FLESTE MEDARBEIDERNE HAR IKKE TILSTREKKELIG KOMPETANSE TIL Å DRIVE FORSKNING	14,3 %	28,6 %	57,1 %	0,0 %	7
EN STOR DEL AV MUSEETS/ARKIVETS ANSATTE HAR FORSKNING SOM EN DEL AV SINE OPPGAVER	28,6 %	28,6 %	14,3 %	28,6 %	7
MEDARBEIDERNE FINNER DET VANSKELIG Å FÅ TID TIL FORSKNING	28,6 %	57,1 %	14,3 %	0,0 %	7

de ansattes arbeidsoppgaver, men det er vanskelig for dem å finne tid til forskning. Like fullt forskes det nærmest kontinuerlig.

Selv om kanskje institusjonene som deltok i Foma var mer enn gjennomsnittlig opptatt av forskning, framstår omfanget av forskning som svært stort om vi sammenholder det med museumsstatistikken. Vi kan ikke utelukke en tendens til skjønnmaling i svarene, og de dekker antakelig over svært ulike realiteter, både når det gjelder hvordan forskningen er organisert, og omfanget. Som sitatet under viser, finnes det eksempler på systematisk organisering av forskningsvirksomhet:

«Museet har til stor del individuelle forskningsprosjekter, men alle som arbeider med forskning deltar i 'forskningsteamet' hvor prosjekter, tekster, metoder og teoretiske perspektiver diskuteres. Prosjektene springer ut av de ansattes interesser, men må være relatert til museets prioriterte faglige satsningsområder. Museets konservator har 20 % forskningstid som en del av sin stilling, og forskningskoordinator har 50 % forskningstid. Museumslektorene og avdelingslederne har ikke definert forskningstid i sin stilling, men kan gjøre mindre forskningsarbeid etter nærmere avtale.»

På den annen side har vi eksempler på museer der både leder og ansatte sier at det finnes forskningsplaner, men at de i liten grad følges opp i praksis:

«[Det konsoliderte museet] sier at det skal drives forskning og det ligger i de strategiske planene, men det er ikke grepet fatt i. Den forskningen vi gjør, springer ut av museet her. Konsolideringen har medført merarbeid, mer byråkrati, mer rapportering. Vi burde prioritert det mer, forskning ligger som en del av konservatorstillingene, men vi har ikke tid, det blir en salderingspost. Som direktør har jeg heller ikke noe særlig med det å gjøre, [navnet på prosjektleder] driver selvstendig.»

Gjennomføringen av Foma-prosjektene kan ses som ett eksempel på hvordan museenes og arkivenes forskningsinnretning følges opp i praksis. Før vi fortsetter diskusjonen om virksomhetenes forskningspraksis, skal vi derfor ta for oss gjennomføringen av prosjektene.

Gjennomføring av prosjektene

I dette kapitlet skal vi se på gjennomføring av prosjektene. Aller først skal vi se i hvilken grad prosjektene faktisk er fullført, og i hvilken grad prosjektdeltakerne mener de har fått gjort det de planla. Deretter skal vi se hva prosjektdeltakerne vurderer som viktig for gjennomføring, og til slutt skal vi gi en oppsummering av resultatene i form av faglige presentasjoner og publikasjoner.

Grad av gjennomføring og prosjektdeltakernes kompetanse

Foma omfattet elleve prosjekter. Noen av disse er klart avgrensede prosjekter, mens andre inngår i mer omfattende og langvarige opplegg, og noen videreføres i en eller annen form. Tre av prosjektene er knyttet til doktorgradsstudier, og disse er naturlig nok av lengre varighet. Tre prosjekter rapporteres som formelt avsluttet, men i et par av dem foregår det fremdeles arbeid knyttet til publisering. De resterende er planlagt avsluttet i løpet av et år. I de fleste prosjektene har man fått gjort mesteparten av det som var tenkt. Forsinkelsene ble blant annet forklart med organisatoriske forhold ved museene/arkivene:

«Annet arbeid, ingen interesse i museet, omorganiseringer og utskiftninger i stab. Prosjektet var basert på arbeid med ny strategiplan for [...] en strategiplan som ikke ble gjennomført da det kom ny ledelse. Dermed falt mitt forskningsprosjekt helt ut av sin sammenheng og jeg hadde ingen visjoner eller fremtidige resultat å lokke med i intervjuer/samarbeid med brukergrupper. Vi måtte bruke tid på å omdefinere prosjektet som dermed ikke ble like relevant.»

Dette kunne inkludere at prosjektdeltakere fikk nye oppgaver eller skiftet jobb:

«På grunn av omorganiseringer ble jeg nestleder ved museet, og det er jeg fremdeles. Det gjorde at jeg fikk mye mindre tid enn planlagt, men jeg har snakket med sjefen. Det mangler ikke vilje men det er vanskelig å prioritere. Jeg har sagt at jeg må ha tid i sammenheng for å gjøre det ferdig. Og det skal gå til sommeren og høsten ...»

En prosjektdeltaker rapporterer at prosjektet ble motarbeidet internt, og at avtale om frikjøp av tid ikke ble oppfylt:

«Direktøren gikk vekk fra avtalen om frikjøp av meg – jeg måtte arbeide fullt + en del overtid med daglige oppgaver og ta prosjektet på toppen av dette. Det førte til 10–14 dager, 2 måneder arbeid jeg hver eneste dag uten fri.»

En person sier tydelig at det var for mange interne arbeidsoppgaver, og sykdom har også vært en medvirkende årsak i et par av prosjektene.

Omorganiseringer, ny jobb eller nye arbeidsoppgaver for prosjektdeltakerne og sykdom framstår som noen av de viktigste grunnene til at prosjektet er forsinket.

Vi har tidligere berørt spørsmålet om museums-/arkivansattes forskningskompetanse. For de som utdannes i dag, vil det si doktorgrad, men andre vil kunne ha reell forskerkompetanse uten en formell doktorgrad. Blant prosjektdeltakerne var det bare to med doktorgrad, men bortsett fra doktorgradsstudentene hadde så godt som alle deltatt i forskningsprosjekter tidligere. Av deltakere selv ble manglende forskningskompetanse bare vurdert som en hindring i to tilfeller, men kommentarer fra samarbeidspartnere og deltakernes CV-er gjør at man kan sette spørsmålsteget ved deres egne vurderinger.

En skriver for eksempel:

«Vi må innse at ikke alle museene har kompetanse/kapasitet til å ha mye forskning pr. i dag. Selv etter konsolideringen sitter man med de samme ansatte – og det er først når man får flere ansatte med dr.grad at det kan bli forskning av samme type (og jeg mener ikke kvalitet!) som ved universiteter. Museene (de fleste i alle fall) skal ikke være forskningsinstitutter.»

Noen sier det litt mer implisitt:

«[S]om forskningspartner utenfor museet var det viktig at de museumsansatte var motivert. Et annet aspekt var at det var nødvendig med forskningskompetanse både metodisk og teoretisk til å kunne gjennomføre publiseringen [...] ville ha sikret at sampublikasjon ble planlagt med museumsansatte med forskerkompetanse.»

Betingelser for framdrift og kvalitet

Gjennomføring av forskningsprosjekter er et resultat av et samspill mellom individuelle og personlige faktorer som motivasjon og kompetanse, organisatoriske forhold som tid og mulighet til konsentrert arbeid, og faglig og sosial støtte. I avsnittet under skal vi diskutere hvilken betydning noen slike forhold hadde.

Egen motivasjon

De fleste museumsansatte oppfatter forskning som en ønsket oppgave.¹⁴ Forskning er likevel en unn-taksvirksomhet i den forstand at den enkelte relativt sjelden har forskningsprosjekter på gang, og selv de som har forskning som en del av stillingsbeskrivelsen sin, vil sjelden pålegges å ta på seg forskningsprosjekter. I motsetning til UH-sektoren vil nok heller ikke mangel på vitenskapelig publisering oppleves som et nederlag eller gi systematisk svekkede karrieremuligheter (Egeland & Bergene 2012). Dette betyr at for museums- og arkivansatte er forskning noe man eventuelt gjør fordi man selv ønsker det, og ikke noe som pålegges av arbeidsgiver. Høy grad av egenmotivasjon er altså utgangspunktet for de fleste forskningsprosjektene ved museer og arkiv.

Motivasjon er drivkraften bak å gjøre noe, og gir kraft til å overkomme motstand og vanskeligheter. Såkalt indre motivasjon, altså den som ikke er knyttet til ytre belønninger som lønn og prestisje, men i større grad springer ut av arbeidet selv, bidrar til å skape gode resultater (Furnham 1997). Insentivstrukturen i museer og arkiv belønner i liten grad forskning, og vi antar derfor det er den indre motivasjonen som er drivkraften.

I gjennomføringen av prosjektene framsto også egen motivasjon som en svært viktig faktor. Alle prosjektdeltakerne som besvarte spørreskjemaet, vurderte egen motivasjon som svært viktig for kvalitet og framdrift. Det samme gjaldt dem vi intervjuet. Motivasjonen holdt seg også høy gjennom hele prosjektperioden, ingen mente at manglende motivasjon hindret arbeidet. Heller tvert imot, i flere av de åpne svarene ble motivasjon trukket fram som noe av det viktigste for å få gjennomført prosjektene.

Ledelsesforankring og prosjektenes innskriving i organisasjonen (inkludert finansiering)

Innen organisasjonsforskning legges det stor vekt på ledelsesforankringens betydning for å få gjennomført prosjekter (Heen 1986; Schein 2000). Forankring betyr imidlertid ikke bare et ja fra ledelsen, men omfatter også oppmerksomhet og involvering (Gustafsson 2007). Det innebærer konkrete beslutninger, etterspørring av milepæler og resultater og sikring av rammebetingelser.

Betydningen av støtte fra ledelsen bekreftes i stor grad i analysen av museumsprosjektene i Foma. Slik støtte framstår som viktig for framdrift og kvalitet, og der slik støtte mangler, beskrives det som noe som har gjort gjennomføringen av prosjektene vanskeligere. I vårt materiale (skjemaene) gjelder dette to museer.

Vi ser altså at for museene er det i noen tilfeller forskjell på den høye grad av prioritering av forskning som framkommer gjennom svarene fra ledere/koordinatorer, og hvordan prosjektlederne og prosjektmedarbeiderne opplever at deres konkrete forskningsprosjekt blir mottatt og fulgt opp. I det ene tilfellet handlet dette om at museets direktør var uenig i det konkrete prosjektet. I det andre tilfellet var det knyttet til at omorganiseringer og endrede planer ved museet gjorde prosjektet mindre relevant for museet. Det er imidlertid ingen klar sammenheng mellom ledelsesstøtte og hvordan prosjektene forløp.

Ledelsesstøtte kan innebære alt fra verbal støtte og interesse til aktiv tilrettelegging, for eksempel ved å gi fritak fra andre arbeidsoppgaver.

¹⁴ Det snakkes blant annet om forskningsrett. Spørsmålet om forholdet mellom forskningsrett og forskningsplikt er også reist i UH-sektoren, og har her vært tema for rettslig prøving (http://nyheter.uib.no/?id=33317&modus=vis_kronikk; <http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/article1261622.ece>).

ver og etablere mulighet til konsentrert arbeid på prosjektet. I prosjektsøknadene tok oftest institusjonens egenandel seg form av at de skulle finansiere en del av tiden som gikk med til prosjektet. Dette kunne innebære en reell fristilling av prosjektdeltakeren slik at han eller hun kunne konsentrere seg om prosjektet 100 %, eller det kunne bety at forskningsarbeidet var forventet å foregå parallelt med annet daglig arbeid. I flere tilfeller var det en kombinasjon – prosjektet foregikk delvis på frikjøpt tid, delvis parallelt med andre oppgaver. I noen tilfeller så det ut som de bevilgede midler i praksis mer ble et tilskudd til driftsbudsjetter og ikke en post direkte knyttet til forskningsarbeidet, og alt arbeidet med prosjektet var forventet å gå parallelt med daglig drift.

Som et tidligere sitat viser, er det også eksempler på ledelsesforankring som var til stede ved oppstart, men der omorganiseringer, nye planer og skifte av personell bidro til at en forankring som fantes ved prosjektets begynnelse, forsvant underveis, noe som ble problematisk. Vi har også eksempler på konsolideringer som ikke var kommet helt på plass, noe som innebar at formaliteter knyttet til nye styrings- og samarbeidsformer tok mye tid og oppmerksomhet, og delvis også innebar konflikt og uenighet, noe som gjorde at forskning fikk mindre oppmerksomhet. At ledelsen prioriterer forskning, behøver heller ikke bety at den ønsker den type museologisk orientert forskning som Foma primært ga støtte til, og dette kan gjøre at denne type prosjekter ikke støttes av ledelsen selv om den rapporterte prioritering av forskning kan være reell nok. Generelt kan man si at ved lite ledelsesstøtte øker betydningen av egen motivasjon.

Et av arkivprosjektene skiller seg sterkt fra museumsprosjektene når det gjelder betydningen av ledelsesstøtte eller mangel på sådan. Her ble ingen av delene vurdert som særlig viktig for framdriften. Her ser det ut til at prosjektet i større grad var frikoblet fra resten av arkivet, noe som også viste seg ved at det møtte liten interesse internt. På den ene siden er det rimelig å anta at prosjekter som framstår som såpass frikoblet, har begrenset betydning for påvirkning. På den annen side kan frikoblede prosjekter få en særlig tydelig modelleffekt ved å vise at forskning er mulig. I dette tilfellet har prosjektet bidratt til å inspirere en kollega, og sammen driver de litt liknende forskning i forhold til pågående prosjekter.

Den problematiske forskningstiden

I diskusjonen om museumsforskning er det et gjennomgående tema at de ansatte finner det

vanskelig å finne tid til forskning (Forskerforbundet 2007), men vi har ikke funnet litteratur som går mer i detalj på de arbeidsorganisatoriske sidene ved museumsforskning. Datagrunnlaget vårt er heller ikke tilstrekkelig til å gjøre en omfattende analyse, men vi mener dette er et spørsmål som bør vies større oppmerksomhet i diskusjonen om museumsansattes forskning.

Å finne tid til forskning handler både om å ha tilstrekkelig tid totalt sett, og det handler om hvordan den tiden man har, er organisert. Blant ansatte i UH-sektoren trekkes mangelen på sammenhengende tid til forskning fram som den viktigste kilden til frustrasjon. Selv om det her er ulike oppfatninger av hvor mye tid som er nødvendig for at man kan snakke om sammenhengende tid, og når i forskningsprosessen dette ses som viktigst, trekkes det fram at forskning er en type virksomhet som vanskelig lar seg styre administrativt eller kvantitativt, der det bare er mengden tid som teller. I perioder oppleves det som forskningsarbeidet tar den tiden det tar; det oppleves som vanskelig å innpasse idéutvikling eller annet kreativt arbeid inn i administrativt avgrensede tidsbolker (Egeland & Bergene 2012).

Vi vil også argumentere for at det finnes et element av arbeidsorganisatorisk kompetanse når det gjelder å håndtere tid i forskning. Denne kompetansen er i stor grad usynlig og erfaringsbasert, og mye av den er tett knyttet til den enkelte i den forstand at det handler om å kjenne til og ta høyde for eget arbeidsmønster. Det handler blant annet om å kunne disponere tid, å vite hva man trenger å lese og hvor man finner det, og ikke minst å vite når man har lest nok. Å finne samarbeidspartnere og dra nytte av deltakelse i forskningsnettverk kan inkluderes. Det handler også om å disponere tid i forhold til datainnsamling og analyse- og skrivearbeid. En av prosjektdeltakerne sa for eksempel at fordi han måtte presentere noe skriftlig på Foma-samlingene, kom han raskt i gang med å skrive. Dette så han som en stor fordel, og implisitt sier han at dette hadde han ikke gjort hvis han hadde vært overlatt til seg selv. Slik kompetanse består også av å vite hvor og hvordan man kan skaffe hjelp når eller hvis man står fast. Selv om prosjektdeltakerne mener de har tilstrekkelig forskningskompetanse, og de fleste i tillegg har deltatt i forskningsprosjekter tidligere, vil vi likevel reise spørsmålet om i hvor stor grad de innehar denne arbeidsorganisatoriske kompetansen.

I forhold til den problematiske forskningstiden framstår Foma-prosjektene, inkludert arkivprosjektene, som typiske. Tiden strekker ikke

til, spesielt er det ikke nok sammenhengende tid. Tilstrekkelig tid framstår som en betingelse, men også betydningen av tid i sammenheng kommer tydelig fram. I alle prosjektene ble det å ha muligheten til å arbeide konsentrert med prosjektene over lengre tid vurdert som svært viktig, samtidig som mangelen på sammenhengende tid til å skrive hadde vært en hindring i åtte av de elleve prosjektene. Det ser med andre ord ut til at selv om det var satt av tilstrekkelig tid, skortet det på den organisatoriske tilretteleggingen av denne tiden, og i flere tilfeller innebar dette at forskningsarbeidet måtte utføres parallelt med annet arbeid. Mangelen på organisatorisk tilrettelegging betyr derfor også at ansvaret for å balansere forskningsarbeidet med annet museums- eller arkivarbeid blir overlatt til den enkelte, og i så godt som alle prosjektene oppleves dette som problematisk. Det er også grunn til å tro at dette både krever disiplin og kanskje også erfaring. Denne balanseringen skjer innenfor en struktur med ulik fordeling av formell og uformell makt og innflytelse, og støtte fra ledelse og kolleger på at forskningsarbeidet er viktig og legitimt, vil derfor være av sentral betydning (se også Egeland & Bergene 2012). Fordi det skorter på den formelle organisatoriske tilretteleggingen i form av formelt fritak fra andre oppgaver, blir andre former for legitimering av forskningen svært viktig.

Forskningsprosjekter har en tendens til å overskride frister.¹⁵ Dette er delvis fordi man ønsker å gjøre mer enn rammene gir rom for, men også fordi skrivearbeid og analyser ofte tar lengre tid enn forventet. I tillegg oppstår ofte uforutsette hindringer. Dette kan resultere i at midlene er brukt opp før analyse og skrivning er fullført. Dette kan resultere i at det gis minst rom for sammenhengende arbeid i sluttfasen av prosjektet samtidig som det ofte er da man trenger det mest. Enkelte Foma-prosjekter ser ut til å ha havnet i en slik situasjon, noe som innebærer at forskningsarbeidet må kombineres med andre oppgaver. Karakteren av disse oppgavene vil ha

betydning for hvor lett det er å gjøre dem parallelt. Registreringsarbeid er for eksempel lettere å skyve på enn slikt som har frister som vanskelig kan endres, for eksempel arbeid knyttet til planlagte utstillinger.

Om forskningen skal foregå parallelt med andre oppgaver, blir det et spørsmål om i hvilken grad disse andre oppgavene ivaretas. I spørreskjemaet hadde vi et spørsmål om dette, og i to av prosjektene mente deltakerne at de andre oppgavene hadde blitt skadelidende på grunn av prosjektet. I de andre prosjektene mente ikke prosjektdeltakerne at dette var tilfellet. Så godt som alle syntes imidlertid prosjektet hadde vært vanskelig å kombinere med andre oppgaver, og dette hadde hindret framdriften i prosjektet. Svarene tyder altså på at de ordinære museums-/arkivoppgavene får en viss forrang, og at det primært er arbeidet i prosjektet som blir skadelidende.

Som nevnt er det forskjellig hvordan museets eller arkivets egenandel er blitt anvendt. Ved et av våre casemuseer inngår forskning som en del av årsplanene, og Foma og bevilgningene derfra gikk inn som en del av museets driftsbudsjett som da også omfattet forskningsaktiviteten. Det ble sagt at fordi de var flere personer fra museet på prosjektet, måtte alle gjøre det parallelt med øvrige oppgaver, mens hvis det bare hadde vært én person, hadde det vært lettere for vedkommende å bruke all sin tid på prosjektet. Det vil si at i dette prosjektet hadde ingen av deltakerne lengre tidsperioder da de bare arbeidet med prosjektet.

En helt annen løsning fant vi i et annet casemuseum. Her fikk prosjektleder ni måneders frikjøp, hvorav museet hadde leid inn en vikar i seks måneder. Museet hadde også vært gjennom en ombygging, noe som gjorde det lettere å ha permisjon. I tillegg leide de kontor for prosjektleder på den samarbeidende høgsolen, noe som bidro til framdrift, kvalitet og styrket samarbeidet med miljøet på høgsolen.

Det vanligste ser ut til å være at prosjektdeltakerne har noe frikjøpt tid, men langt fra nok til å fullføre prosjektet, noe som fører til den situasjonen vi har beskrevet over.

Sosial og faglig støtte

Sosial støtte er viktig for arbeidsmiljøet, men også for kvalitet og produktivitet (Grimsmo & Heen 2013). Betydningen av sosial støtte for gjennomføring og kvalitet kommer også tydelig fram i Foma-prosjektene. I denne type prosjekter vil støtte inneholde både faglige og sosiale elementer.

15 Dette er ikke noe som bare gjelder forskningsprosjekter. Kahneman (2011) viser at dette gjelder for svært mange typer av prosjekter, og han argumenterer for at dette er knyttet til måten vi tenker på. Når vi planlegger, har vi en tendens til bare å tenke på vårt eget prosjekt, og da blir vi lett optimistiske inntil det urealistiske. Begynner vi å sammenlikne med hvor lang tid andre tilsvarende prosjekter tar, vil vi se at de ofte tar lengre tid på grunn av en mengde uforutsette ting. En slik sammenlikning gjøres imidlertid sjelden, og derfor blir planene heller ikke realistiske. Og – som han også peker på – hadde man hatt en realistisk forestilling da man startet, hadde ofte ikke prosjektet blitt akseptert og/eller kommet i gang.

I de to foregående avsnittene har vi særlig fokusert på hvordan forskningen har vært innskrevet i den organisatoriske konteksten, og vi pekte på at det individualiserte ansvaret skapte et særlig behov for støtte. I dette avsnittet skal vi se i hvilken grad sosial støtte oppleves som viktig for framdrift og kvalitet i prosjektene. I spørreskjemaene skilte vi ikke mellom sosial og faglig støtte, og i praksis er de også gjerne sammenvevd; det er lettere å få sosial støtte hvis prosjektet også skaper faglig interesse og inngår i en faglig utveksling. Vi har imidlertid skilt mellom hvem som gir støtten. I tillegg til støtte fra ledelsen, som er behandlet tidligere, spør vi om støtte fra interne kolleger og samarbeidspartnere, samarbeid med eksterne, veiledning og deltakelse i eksterne forskernettverk. I tillegg har vi spurt om i hvilken grad personer og aktiviteter knyttet til Foma har vært viktige for arbeidet med prosjektene. De samme problemstillingene er dekket i intervjuene.

Når det gjelder støtte fra kolleger internt, finner vi samme mønster som for ledelse – at det bidrar til kvalitet og framdrift når den finnes, og oppleves som en hindring når den ikke er til stede. Generelt viser undersøkelsen at både sosial støtte og ekstern veiledning har vært viktig. Hvordan støtten arter seg, varierer sterkt i forhold til prosjektets form og faktiske forankring i institusjonen. I et prosjekt var for eksempel en av deltakerne ansatt ved universitetet, og her ble også

betydningen av ekstern veiledning vurdert som ganske liten, antakeligvis fordi samarbeidet gjorde behovet for veiledning mindre. I doktorgradsprosjektene er veiledning en del av doktorgradsløpet, og mye av behovet for faglig utveksling ivaretas her. Det mest problematiske synes å være der relativt uerfarne prosjektdeltakere i stor grad blir overlatt til seg selv. I slike tilfeller kan det være vanskelig for prosjektdeltakeren å konvertere verbal støtte fra ledelsen til større organisatorisk frirom for prosjektet, og også selv å være tilstrekkelig aktiv når det gjelder å utnytte potensielle muligheter for veiledning.

For museumsprosjektene var Foma en svært viktig kilde til sosial og faglig støtte. Vi skal i et senere kapittel ha en mer omfattende diskusjon av Fomas betydning, så her vil vi bare peke på at alle deltakerne i museumsprosjektene vurderte kontakten med Foma som svært viktig eller viktig, bortsett fra én som på grunn av tidsmessige kollisjoner ikke deltok på samlingene. Betydningen av Foma ble også trukket fram i de åpne svarene og kom fram gjennom intervjuene. Både samlingene, kontakten med prosjektkoordinator og med de andre deltakerne ble vurdert som viktig for framdriften i prosjektene.

For arkivprosjektene hadde samlingene, kontakten med Fomas koordinator og kontakten med de andre prosjektdeltakerne mindre betydning, og det ble etterlyst mer arkivfaglige problemstillinger og mer kontakt med andre arkivforskere.

Interne ringvirkninger og resultater

Institusjonalisering av forskning i museer og arkiv

En av Fomas målsettinger var at prosjektene skulle bidra til en bedre institusjonalisering av forskning ved de enkelte institusjonene. I et tidligere kapittel har vi beskrevet i hvilken grad slik institusjonalisering finnes i dag, og her skal vi bare gjenta hovedmomentene: Forskning inngår i alle museenes planer, men ikke i arkivenes. I et av arkivene har imidlertid de ansatte hatt muligheten til å foreslå mindre forskningsoppgaver, uten at det har kommet så mye ut av det. Det ser ut til å finnes det man kan kalle forskningsledelse i åtte av museene (det er totalt ni), og det settes av interne midler til forskning i syv av dem. I arkivene er forskningen lavere prioritert og inngår ikke i planer eller budsjett. Samtidig rapporterer prosjektdeltakerne at prosjektet har bidratt til at det er eller skal bli ansatt en forskningskoordinator i to av virksomhetene, og i ett tilfelle har det bidratt til en forskningsplan. Selv om det er vanskelig å vite hvor stort dette bidraget har vært, tyder svarene på at Foma har hatt en viss betydning for organisering av forskningen i disse virksomhetene.

Når det gjelder ledelsens interesse for forskning, ser det ikke ut til at Foma-prosjektene har hatt noen større betydning. Det er likevel grunn til å tro at prosjektene har bidratt til å vedlikeholde ledelsens interesse for forskning, og ingen av museumslederne ville etter eget utsagn nedprioritere forskning til fordel for andre aktiviteter. I et av arkivene rapporterer ledelsen at Foma-prosjektet har vært viktig når det gjelder å bryte vei for forskningsaktivitet. Hos dem satt ikke forskning «i veggene», ble det sagt, og nettopp derfor ble prosjektet viktig.

I et av museene er den tidligere prosjektlederen nå blitt museets leder, og han sier at han er blitt mer interessert i å få til forskning ved museet

etter at de har hatt dette prosjektet. Ved et annet museum er prosjektleder blitt forskningskoordinator, og hun er også aktiv i å etablere et nettverk mellom forskningskoordinatorer. Hvilken rolle Foma-prosjektet har hatt i disse tilfellene, er naturligvis vanskelig å fastslå, men begge disse eksemplene peker mot en tilgrensende problemstilling, nemlig forholdet mellom forskningserfaring og rekruttering til ulike typer av stillinger ved museene, og hvilke erfaringer fra forskning som derved bringes inn i organisasjonen.

Selv om ledelsens interesse for forskning ikke er direkte knyttet til hvordan forskning eventuelt er organisert, er det rimelig å anta at ledelsens interesse kan være en viktig pådriver for å få bedre organisering av museumsforskningen. Det er også trolig at ledelsens interesse er viktig for om planene følges opp i praksis, for eksempel med praktisk tilrettelegging som gir muligheter for sammenhengende tid til å arbeide med forskningsprosjekter. I ett av casemuseene har for eksempel Foma-prosjektet tilspisset diskusjonen om forskningens plass, og ledelsen har sendt signaler til styret om at forskning må prioriteres, og dette inngår som input i arbeid med ny handlingsplan og mulig omorganisering.

Prosjektene ble stort sett møtt med interesse av kolleger, og disse har også gitt viktig støtte underveis. Det er imidlertid begrenset i hvor stor grad dette har ført til større interesse for forskning generelt. Bare to av de prosjektdeltakerne som svarte på spørreskjemaet, sier at dette er tilfellet. Ringvirkningene i form av nye forskningsprosjekter ved institusjonen er imidlertid større, og i seks virksomheter har Foma-prosjektet bidratt til at det settes i gang nye forskningsprosjekter.

Når det gjelder andre interne forhold, ser det ut til at prosjektene har hatt begrenset betydning. De har hatt liten effekt på mer generell arbeidsorganisering og arbeidsmiljø. Noen steder har

prosjektet ført til litt mer samarbeid mellom ulike enheter, og noen mener det har vært positivt for arbeidsmiljøet. Prosjektene har heller ikke vært konfliktskapende, muligens med ett unntak. Totalt sett ser det ut til at prosjektene har hatt størst betydning for prosjektdeltakerne selv.

Vi vil imidlertid understreke at et prosjekts ringvirkninger internt vil være avhengig av utgangssituasjonen. Foregår prosjektet på et museum med god forskningsinfrastruktur med en erfaren prosjektleder, er sjansen for fagfelle-vurdert publikasjon i utgangspunktet høyere enn der prosjektet drives av en uerfaren prosjektleder uten særlig institusjonell støtte. Den lokale betydningen kan imidlertid være vel så stor i det siste tilfellet.

«Jeg har opplevd at prosjektet har vært banebrytende i forhold til forskning ved arkivet. Her sitter ikke forskning i veggene, men vi har sett at det finnes vilje til det og muligheter.»

Dette sier direktøren ved et arkiv der de skriftlige resultatene har vært relativt begrenset. Vi mener at dette er et viktig moment når det gjelder Kulturrådets videre prioritering. Bør man satse på dem som man er noenlunde sikre på vil levere, eller skal man åpne opp for det mer usikre der kanskje potensialet for læring er større?

Refleksjoner om museenes og arkivenes samfunnsmessige rolle

Et delmål for Foma var å øke den kritiske refleksjonen om museenes og arkivenes samfunnsmessige rolle. I noen museer og arkiv finner vi at Foma-prosjektet har hatt direkte betydning for tenkning omkring slike problemstillinger. I et av casene handler prosjektet direkte om hvilke verdier som har ligget til grunn for museets og arkivets praksis ved fire ulike tidspunkter, hvorav det siste tidspunktet er i dag. Dette prosjektet var direkte tenkt inn i institusjonenes egenrefleksjon, blant annet gjennom interne seminar. I tillegg bidro selve det å ha et slikt prosjekt til diskusjon om museets og arkivets rolle. Dette ble forsterket ved at nåværende ansatte ble intervjuet som en del av datainnsamlingen.

I spørreskjemaet spurte vi ikke direkte etter i hvilken grad prosjektet hadde bidratt til kritisk refleksjon, men prosjektet ble stort sett møtt med positiv interesse blant kolleger, og svært mange har hatt mer eller mindre formelle presentasjoner av prosjektet internt. Dette tyder på at det har bidratt til å aktualisere problemstillinger knyttet

til hvordan museets praksis henger sammen med samfunnsmessige forhold.

Vi spurte imidlertid om prosjektet hadde bidratt til økt kvalitet på museets eller arkivets øvrige arbeid, noe som ofte gis som begrunnelse for at det skal forskes på museene. Prosjektdeltakere ved tre av institusjonene sier at dette er tilfellet, mens ved fire institusjoner sier de at dette ikke er tilfellet. En av de museumsansatte skrev for eksempel følgende:

«Prosjektet tok utgangspunkt i museets samlinger og har gitt verdifull informasjon og inspirasjon til forvaltningsplan som nå lages med mer. Prosjektet har overføringsverdi til andre deler av museets samlinger – jeg har fått metodiske og teoretiske kunnskaper som jeg bruker aktivt per i dag i mitt arbeid på museet.»

Et aktuelt aspekt ved museenes samfunnsrolle er i hvilken grad det skal drives forskning ved museer, og hva slags forskning dette bør være. At det skal drives forskning, er opplest og vedtatt, men hva slags forskning, om alle museer og arkiv skal forske – hvem som skal forske og hvordan dette skal finansieres, er fremdeles åpne spørsmål. Foma-prosjektene har bidratt til å aktualisere flere sider ved denne diskusjonen, både internt i museene og arkivene og – ser det ut til – i Kulturrådet selv.

I et av casemuseene er det for eksempel en pågående diskusjon om forskningens rolle i museet, og her rapporteres at Foma har vært et referansepunkt når det gjelder hva de skal drive med av forskning. Her sier museets direktør at forskning bør inngå i museets strategi og bidra til formidlingsoppgavene. Han mener at museene selv må bestemme hvilke forskningsoppgaver som skal prioriteres. Det er ledelsen som skal bestemme både volum og innretning.

Ved et annet museum var direktøren lite fornøyd med Fomas innretning mot museologiske problemstillinger:

«Jeg er lite glad for at rammene for FOMA var så snevre, og er opptatt av at forskning ved museene ikke skiller seg vesensforskjellig fra annen forskning: Vi skal forske om museer også, men først og fremst skal det forskes ved museene, både på metaemner, på samlingene våre og mer generelt på kulturhistoriske emner m.m. som museene er interessert i som museer.»

Fra et annet av våre casemuseer sies derimot at noe av det viktigste ved Foma-prosjektet har

vært at det har gjort det museale perspektivet legitimt internt.

Avsnittene over illustrerer at spørsmålet om i hvilken grad Foma har bidratt til økt refleksjon om museenes og arkivenes samfunnsmessige rolle, er sammensatt og kan besvares på ulike måter. Vi ser også diskusjonen som handler om forskning ved museene, som en svært viktig del av refleksjonen om museenes og arkivenes rolle, ikke minst fordi den bidrar til å konkretisere debatten om hva museene og arkivene skal være.

Resultater¹⁶

I dette avsnittet skal vi gi en samlet oversikt over prosjektenes resultater i form av presentasjoner, publikasjoner og andre resultater av vitenskapelig betydning. Kulturrådet etterspurte en oversikt over hvilke vitenskapelige resultater programmet hadde bidratt til, men fordi prosessen med å produsere vitenskapelige publikasjoner ofte er lang, tidkrevende og kronglete, valgte vi å inkludere også uferdige arbeider. Vi har også tatt med presentasjoner – både fordi de utgjør viktig formidling av prosjektet, og fordi mer formelle presentasjoner ofte er det første skrittet på veien mot en vitenskapelig publikasjon. Vi mener også at andre publikasjoner enn de rent vitenskapelige er viktige, ikke minst med tanke på formidling til et bredere publikum. Slike publikasjoner kan være en popularisert utgave av resultater publisert i en vitenskapelig form, eller de kan være et steg på veien mot en vitenskapelig publisering. Vi har derfor valgt å inkludere også slike publikasjoner.

Presentasjoner:

- *På egen arbeidsplass*
Her er det vanskelig å anslå antall. Mange rapporterer at de har presentert prosjektet diverse ganger internt, formelt eller uformelt. Andre refererer bare til spesifikke, mer formaliserte anledninger. Totalt sett har nok de fleste prosjektene blitt presentert på egen arbeidsplass en eller flere ganger.
- *Nasjonale workshoper, seminarer og konferanser:* 5¹⁷

I tillegg kommer diverse presentasjoner knyttet til doktorgradsstudier og forskernettverk prosjektet deltar i. En av prosjektdeltakerne rapporterer også en omfattende foredragsvirksomhet knyttet mer eller mindre tett til prosjektets tematikk.

- *Internasjonale presentasjoner:* 8
- *Avslutningskonferansen, «Museale og arkivale praksiser»:* 13

I tillegg skal et prosjekt presenteres på Landskonferansen for lokal- og privatarkiv i mai 2013.

Publikasjoner:

- *Vitenskapelige, publisert eller antatte:* 5¹⁸
- *Vitenskapelige under bedømming:* 3
- *Vitenskapelige under arbeid:* 8
- *Andre publiserte arbeider:* 19
- *Andre under arbeid/vurdering:* 4

Annet:

- En innvilget og en ikke-innvilget søknad om doktorgradsstipend
- Tre doktorgrader under arbeid
- To søknader til forskningsrådsprogrammet SAMKUL, det ene i samarbeid med UiO, det andre med Høgskolen i Finnmark. Søknadene ble ikke innvilget.

Generelt vil vi si at vi vurderer både antallet framleggelser og antallet publikasjoner som absolutt tilfredsstillende. Publiseringen er ujevnt fordelt, noe som er knyttet til hvor langt man er kommet i prosjektet, men også erfaring og skriveevne. At publisering fordeler seg skjevt, er vanlig. Så vidt vi kan vurdere, har prosjektene forholdt seg til forskningsspørsmålene i grunnlagsnotatet slik de var formulert i søknadene.

Et arkivprosjekt og et doktorgradsprosjekt skiller seg positivt ut når det gjelder denne type dokumenterbare resultater. Begge har skrevet mye både vitenskapelig og populært. De har også presentert prosjektet ved flere anledninger, nasjonalt og internasjonalt. Samtidig plasserer disse to prosjektene seg ganske ulikt i forhold til de faktorene vi har diskutert med hensyn til kvalitet og framdrift. Det ene prosjektet foregår ved et museum med god og fungerende infrastruktur for forskning, og prosjektleder ser ut til

16 Oversikten kan være noe unøyaktig. Alle rapporterte ikke referanser på publiserte arbeider. Når det gjelder publikasjoner under arbeid, er det nødvendigvis vanskelig å si hvor mange av disse som vil bli sluttført. Det er mulig antallet avspeiler en viss overoptimisme.

17 Samlingene i regi av Foma er ikke inkludert i dette tallet.

18 I tillegg kommer to publikasjoner fra et tilknyttet delprosjekt som ikke fikk finansiering fra Foma.

å være integrert i denne. Det andre prosjektet foregår ved et arkiv der forskning prioriteres lavt og det knapt finnes slik struktur i det hele tatt. I dette prosjektet hadde ledelsesstøtte eller mangel på slik liten betydning. I dette siste tilfellet har vi et relativt lite prosjekt som drives av en dedikert prosjektleder som til fulle utnytter de mulighetene Foma gav. På noen måter ser prosjektet ut til å være en slags enklave i forhold til resten av arkivets virksomhet, men på den annen side har det bidratt til at det nå settes i gang et nytt forskningsprosjekt.

Ser vi på resultatene samlet, er det vanskelig å finne entydige sammenhenger mellom de faktorene vi har diskutert med hensyn til kvali-

tet og framdrift, og resultat i form av skriftlige produkter. Resultatene vi har presentert over, framstår som knyttet til et samspill mellom svært ulike faktorer, hvor ingen enkeltfaktor kan sies å være avgjørende verken når det gjelder vellykethet eller det motsatte. Vi vil likevel holde fast ved at ledelsesforankring, kollegastøtte, intern og ekstern veiledning og tilstrekkelig tid i sammenheng er av stor betydning for å oppnå resultater. Foregår prosjektet på et museum med en god infrastruktur for forskning med en erfaren prosjektleder, er sjansen for en fagfelleverdert publikasjon i utgangspunktet høyere enn om prosjektet drives av en uerfaren prosjektleder uten særlig institusjonell støtte.

Samarbeid med UH-sektoren og andre museer/arkiv

I dagens forskningsverden er samarbeid et honnørord.¹⁹ Samarbeid kan imidlertid bety svært ulike ting. I noen tilfeller handler det om konkret arbeid i felles prosjekter, i andre tilfeller dreier det seg om at man har ulike prosjekter under samme paraply, men der det i liten grad foregår samarbeid på prosjektnivå. I Foma var kravet om samarbeid delvis knyttet til at museene og arkivene er marginale i forhold til den norske forskningsoffentligheten, og at samarbeid ville være en måte å knytte museene og arkivene nærmere denne. Man anså også at museene og arkivene hadde mye å lære av UH-sektoren når det gjaldt selve forskningen. I tillegg ville et samarbeid kunne være fruktbart for universitetsforskere, og bidra til at de i større grad ville se på museums- og arkivforskning som relevant og som en mulighet for seg.

Det foregår allerede en del forskningssamarbeid med UH-sektoren. Bare tre institusjoner sier at de har lite av slikt samarbeid. Hva dette samarbeidet faktisk består av, vil variere, noe det også gjorde i prosjektene. Generelt er det et spørsmål i hvilken grad slikt forskningssamarbeid er likeverdig i den forstand at begge parter deltar i selve forskningsvirksomheten. I et tilfelle fikk vi fortalt at virksomheten hadde mye forsknings- og utviklingssamarbeid med den lokale høgskolen, men dette samarbeidet besto for en stor del i at virksomheten utgjorde høgskolens felt for forskning:

«De [høgskolen] er opptatt av meritterende ting. Vi hadde et prosjekt med dem, og da tok de hele prosjektet, og vi satt ikke igjen med noe i forhold

til slikt. Det var ikke klare nok avtaler i utgangspunktet, det burde vært nøye klarlagt hvem som skulle gjøre hva.»

Prosjektene kunne ha stor betydning for virksomheten, men selve forskningspubliseringen var det høgskolen som sto for.

Hvem som skal forske, trekkes også fram av et arkiv, men der ut fra et annet perspektiv:

«Forskning er viktig – og arkivinstitusjoner skal legge til rette for at arkivmaterialet blir gjort tilgjengelig for forskere. Hvorvidt forskning skal skje i egen institusjon av egne ansatte blir, for en budsjettansvarlig, fort et spm om riktig bruk av ressurser i forhold til de oppgaver som for øvrig skal gjøres.»

Et utgangspunkt for å få til et godt samarbeid er komplementær kompetanse, og ut fra en slik betraktning burde samarbeid med UH-sektoren være fruktbart for begge parter. Det ser imidlertid ut til å forutsette at partene trenger hverandre i like stor grad, og i noen tilfeller ser det ut til at UH-sektoren trenger museene og arkivene mindre enn motsatt.

Et spørsmål knyttet til samarbeid handler om varighet, og i hvilken grad det fortsetter utover prosjektperioden. Dette er igjen blant annet knyttet til om den museums-/arkivansatte fortsetter med forskning innen samme tematikk, eller tar fatt på helt andre arbeidsoppgaver. Det er også avhengig av utviklingen av forskningen innen universiteter og høgskoler.

Samarbeidet i Foma-prosjektene

Utprøving av ulike modeller for forskningssamarbeid med konkret produksjon av forskning som resultat var en sentral målsetting i Foma

¹⁹ Skal man få finansiering fra Forskningsrådet, er for eksempel samarbeid på tvers av institusjoner vanligvis en forutsetning, og det er også ofte et krav om samarbeid med utenlandske forskere.

(Grunnlagsnotatet), og det var en forutsetning at prosjektene skulle ha samarbeidspartnere i kunnskapssektoren, i praksis UH-sektoren. Hva samarbeidet besto i og hvordan det utviklet seg i løpet av prosjektperioden, varierte, og Foma var heller ikke lagt opp slik at man uten videre kan snakke om utprøving av ulike modeller for samarbeid. Men det fantes samarbeid, og vi skal drøfte hvilke erfaringer man kan trekke av dette.

Vi går ut fra en vid definisjon av samarbeid, og inkluderer for eksempel ensidige veiledningsrelasjoner under begrepet. Vi har sett på hvilken type samarbeid som ble skissert i søknadene, men det viktigste datagrunnlaget utgjøres av intervjuene og svarene på spørreskjemaene. Vi skal ta for oss tilknytning til doktorgradsprosjekter, fellesprosjekter mellom UH-ansatte og museums-/arkivansatte, deltakelse i forskningsnettverk tilknyttet UH-sektoren, referansegrupper, veiledningsrelasjoner og arbeidsplass ved UH-institusjoner.

Tre av prosjektene var eller ble knyttet til doktorgradsløp, men på noe ulike måter. I ett tilfelle var prosjektleder allerede tatt opp som doktorgradsstudent, men uten å være stipendiat. Prosjektet ble delvis finansiert av egen institusjon, delvis av andre eksterne midler og delvis av Foma. I et annet tilfelle fantes allerede en søknad om opptak ved doktorgradsstudiet. Søknaden hadde ikke blitt innvilget, men søkeren var blitt oppmuntret til å fortsette å arbeide med den. Da Foma-utlysningen kom, omarbeidet han søknaden slik at publisering skulle være mulig innen Fomas rammer. Han ble senere tatt opp som doktorgradsstudent, men uten finansiering fra instituttet. Museet var svært interessert i at han gjennomførte prosjektet, og ga ham permisjon med lønn for å fullføre doktorgraden. Samtidig ble han formelt knyttet til det konsoliderte museet som helhet og ikke til en spesiell museumsavdeling slik han hadde vært tidligere. Han fikk også en bindingstid til museet. I det tredje tilfellet inngikk prosjektet i en søknad om doktorgradsstipend, og søknaden ble innvilget.

Deltakelse i doktorgradsløp gir kandidatene og derved også prosjektet tilgang til universitetenes ressurser knyttet til slik utdanning. Dette omfatter blant annet tilgang til bibliotek og databaser, veiledning, deltakelse i seminar og kollokviegrupper og liknende. Implisitt i et doktorgradsstudium er også krav til publisering og presentasjoner.

Disse eksemplene peker mot ulike problemstillinger knyttet til doktorgradsløp som samarbeidsform. Den første er knyttet til doktorgradsstudentenes senere tilknytning, en problemstilling

som i og for seg gjelder for alle prosjektdeltakerne, og som også er koblet til i hvilken grad museene gir arbeidsmuligheter som inkluderer videre forskning. I det ene eksempelet hadde museet sikret seg gjennom bindingstid; om dette også var tilfellet i det andre, vet vi ikke.

Der prosjekter er knyttet til doktorgradssøknader, er det alltid usikkert om disse blir innvilget eller ikke. I dette tilfellet var det allerede etablert et veiledningsforhold med universitetet, men også her er kandidatens senere tilknytning usikker. Avhengig av hva slags prosjekt det er, kan dette gi betingelser for nært og langvarig samarbeid. Et av prosjektene resulterte også i en søknad som ikke ble innvilget.

En annen type samarbeid består av at personer fra museum/arkiv og fra UH-sektoren inngår som deltakere i det samme prosjektet. I Foma var det et par eksempler på dette. Som andre samarbeidsprosjekter krever dette koordinering med hensyn til tid, men i ett av prosjektene gjorde i tillegg geografisk plassering av arbeidsplassene koordinering og tett samarbeid vanskeligere. Til tross for dette så det ut til at samarbeidet hadde fungert bra, og det er senere videreført i et annet prosjekt. Denne type prosjekter bringer ofte sammen komplementær kompetanse, noe som kan være fruktbart.

En annen problemstilling i denne type samarbeidsprosjekter er knyttet til ulikheter i forskningskompetanse. Selv om de museums- og arkivansatte stort sett vurderte sin forskningskompetanse som tilstrekkelig, er det likevel slik at den oftest er mindre enn universitetsansattes. Dette kan innebære at et samarbeid som i utgangspunktet skulle være likeverdig, i stedet tar mer form av en veiledningsrelasjon, noe som ble rapportert fra et av prosjektene. I alle samarbeidsprosjekter er det viktig å avklare arbeidsdeling, fordeling av tids- og ressursforbruk og forfatterskap, men dette blir særlig aktuelt ved samarbeid mellom personer ved ulike institusjoner fordi innholdet i det som blir tatt for gitt, ofte ikke er det samme. Fordi det tas for gitt, blir det heller ikke diskutert, og ofte oppdager man ikke at man tenker forskjellig før man er langt ute i forskningsprosessen.

De fleste forskere har erfaring med veiledningsrelasjoner, og i Foma var veiledning fra samarbeidspartnere i UH-sektoren ganske vanlig. Ofte var veiledningen knyttet til deltakelse i felles forskningsnettverk, eller at man hadde tilstøtende prosjekter. Veiledningen var også vurdert som viktig for de fleste prosjektdeltakerne, og i et par tilfeller var savnet av veiledning påtakelig.

Mange av prosjektene var knyttet til ulike typer av forskningsnettverk, men grad av forpliktelse var nok variabel, og også hva den enkelte fikk ut av det. Noen prosjekter hadde opprettet referansegrupper. Disse bidro med innspill, men hadde ikke avgjørende betydning. I noen av prosjektene hadde prosjektdeltakerne arbeidsplass ved universitet eller høyskole deler av tiden. I ett prosjekt hadde prosjektleder ni måneders permisjon fra sin vanlige stilling, og hun fikk anledning til å bruke mye av denne tiden ved den samarbeidende høyskolen. Dette medførte samlokalisering med et forskningsmiljø som arbeidet med liknende problematikk som henne selv. Hun fikk veiledning, og samlokaliseringen gjorde det mulig å delta i den løpende faglige aktiviteten i miljøet, noe som også medførte at hun ble trukket med i utviklingen av nye prosjekter ved høyskolen. Noe av grunnen til at dette samarbeidet fungerte så bra, var stor grad av gjensidighet i opplegget. Foma-prosjektet var relevant for høyskolen og ga viktig input til deres prosjekter. Dette ga også

forskerne ved høyskolen tilgang til et felt og en mulig formidlingskanal. En av forskerne ved høyskolen understreket at dette samarbeidet kunne bidra til å legitimere forskernes samfunnsoppdrag i forhold til å formidle til brukerne som faktisk finansierte deres forskning.

Samarbeidsrelasjoner er i ulik grad formalisert, og det er eksempler på at planlagt samarbeid ikke fant sted. I et av casemuseene var det lagt opp til tre eksterne kontakter, hvorav en ved en høyskole og en utenlandsk forsker. Kontakten med disse to forskerne ble ganske liten. De hadde ikke hatt formelle møter, og har ikke kommentert skriftlige arbeider. Årsaken ble sagt å være var at prosjektet utviklet seg annerledes enn planlagt. Det ble imidlertid etablert ganske tett samarbeid med et annet Foma-prosjekt der man etablerte en gruppe der de diskuterte prosjektene og mer museologiske problemstillinger.

Vi har også to eksempler på prosjekter som har bidratt til et samarbeid med UH-sektoren som i liten grad fantes tidligere.

Vurdering av Foma som virkemiddel

Som nevnt var Foma det siste elementet i et mer omfattende prosjekt for å øke omfanget av forskning i museums- og arkivsektoren, og hele dette prosjektet er i sin tur ett blant mange initiativ av svært ulik karakter som alle har til hensikt å bidra til mer forskning i disse sektorene. Å gjøre en vurdering av hvilken betydning Foma har hatt i et slikt overordnet perspektiv, er kanskje umulig, og det faller i hvert fall utenfor denne evalueringens rammer. Vi mener likevel det er et perspektiv som er nyttig å ha med seg når man diskuterer betydningen av Foma.

Foma besto av to hovedelementer. Det ene er selve bevilgningen til prosjektene og de betingelsene som var knyttet til denne. Det andre er Fomas faglige bidrag, inkludert å legge forholdene til rette for faglig utveksling og nettverksbygging mellom deltakerne.

Bevilgningene

Bevilgningene kan ses på som et forsøk på å skape en type *frirom* i forhold til det daglige arbeidet – et frirom som skulle fylles med forskningsaktivitet knyttet til programmets tematikk. At det skulle være et frirom i forhold til det daglige arbeidet, betyr imidlertid ikke at prosjektet skulle være frikoblet fra resten av virksomheten, heller tvert imot. Det var en forutsetning at museene og arkivene selv bidro økonomisk, noe som skulle sikre at prosjektet hadde en institusjonell forankring. Målsettingen var at prosjektene skulle bidra til endringer i form av større grad av reell forskningsorientering i virksomhetene, fortrinnsvis i form av institusjonelle endringer. Prosjektene skulle også inkludere samarbeid med andre, særlig UH-sektoren. Målsettingen her var også at dette skulle bidra til at museet eller arkivet skulle ha mer samarbeid med sektoren videre framover, ikke at det bare skulle gjelde det enkelte prosjekt.

Et spørsmål som reiser seg, er hva som skal til for at slike mer langvarige og institusjonelle endringer skal finne sted. Hvor realistisk er det at relativt små enkeltprosjekter kan avstedkomme såpass store endringer i virksomhetenes forskningsinnretning og organisering, og hvilke mekanismer er det i så fall som er i virksomhet? Man kan spørre om Foma var tenkt å virke gjennom det gode eksempelets makt, eller om man så for seg at prosjektene i seg selv skulle påvirke organiseringen av forskningen ved museene og arkivene.

Foma var en intervensjon i et felt der det er relativt sterkt press på spesielt museene for å få til mer forskning, og selv om det ser ut til at de fleste museer gjerne skulle sett at de ansatte forsket (mer), er dette for mange museer vanskelig å få til, blant annet fordi museene selv hele tiden må prioritere mellom forskning og annen virksomhet. Selv om man kan stille spørsmål ved i hvilken grad museumsansatte er kompetente til forskning som resulterer i fagfelleverderte publikasjoner, ønsker også mange av de museumsansatte selv å forske. For museene og de museumsansatte ble derfor Foma en kjærkommen anledning til å sette i gang prosjekter, noe som også viste seg i antallet søknader som kom inn. For så godt som alle av de som deltok, var også Foma utslagsgivende for at prosjektet kom i gang; uten Foma hadde det ikke blitt noe prosjekt.

Det ser ut til at eksterne midler øremerket forskning i svært stor grad bidrar til økt forskning ved museer og arkiv. Det ser også ut til at det er relativt lett å utløse interne ressurser i slike tilfeller. Ønsker man å etablere forskning som en løpende aktivitet, er det imidlertid et spørsmål om i hvor stor grad man bør basere seg på ekstern finansiering, ikke minst fordi det er begrenset tilgang på eksterne forskningsmidler. Samtidig er forskning en spesialisert form for

arbeid som krever en viss kontinuitet (Eriksen 2009). Særlig for mindre institusjoner vil det derfor medføre uforutsigbarhet og risiko å basere seg på ekstern forskningsfinansiering.

Vi har tidligere gjort rede for en del interne ringvirkninger prosjektene har hatt ved museene og arkivene, og konkluderte med at disse var relativt begrenset. Vi vil likevel understreke at det fantes eksempler der prosjektet hadde bidratt positivt til kvaliteten på annet museumsarbeid, noe som er en viktig begrunnelse for satsing på forskning i sektoren. For oss framstår det som et paradoks at forskningens viktighet for museets øvrige arbeid i mange sammenhenger understrekes så sterkt, samtidig som forskningen generelt sett blir mer og mer spesialisert og knyttet til teoretiske problemstillinger, og derfor på mange måter også fjernere fra annet museumsarbeid. Å få til en kobling mellom teoretisk orientert forskning og praktisk museumsarbeid blir derfor sentralt.

Vi vil reise spørsmålet om i hvilken grad denne type forskningsprosjekter ved arkiv og museer lever sitt eget liv, relativt uavhengig av museets og arkivets andre oppgaver. Skjematisk sagt er det mulig at der hvor det finnes en forskningsinfrastruktur i form av planer, økonomi, og organisert faglig samarbeid mellom dem som arbeider med forskning, vil et enkelt forskningsprosjekt inngå i en slik struktur, uten nødvendigvis å endre den. Vi har flere eksempler på dette. Der hvor denne type institusjonalisering av forskning ikke finnes, vil den sjelden oppstå selv om det gjennomføres enkelte forskningsprosjekter. Om det derimot stadig finnes flere forskningsprosjekter ved virksomheten, vil det bli større behov for forskningsstruktur og tettere tilknytning til overordnede prioriteringer.

Når det gjelder mer indirekte virkninger, er disse vanskeligere å kartlegge, og ofte knyttet til enkeltpersoners initiativ og posisjon. Vi har så vidt nevnt et prosjekt der prosjektleder har gått over til å bli leder av institusjonen, noe som antakelig betyr at han bærer med seg en interesse for forskning også som leder. I hvor stor grad dette ville vært tilfellet også om han ikke hadde deltatt i Foma, er naturligvis vanskelig å vite. Det samme gjelder der prosjektleder har gått over i en stilling som prosjektkoordinator. I begge tilfeller er det vanskelig å isolere betydningen av Foma i forhold til andre faktorer. I et av doktorgradsprosjektene er museet svært interessert i å benytte seg av den forskningskompetansen prosjektlederen erverver seg, til å videreutvikle forskningsaktiviteten i museet. Vi har også eksempler på det gode eksempelets makt ved at prosjektleder gjennom

et tett samarbeid med en høyskole ble invitert inn til å delta også i nye prosjekter ved høyskolen. På dette museet virker forskningen allerede relativt godt organisert, men prosjektet bidrar likevel til en sterkere institusjonalisering av forskningen, nettopp ved å være en del av denne planen.

Fomas faglige bidrag til prosjektene

Foma la stor vekt på at programmet skulle bidra til større grad av forskningsmessig faglighet i de deltakende prosjektene. Dette inkluderer arbeidet før prosjektene kom i gang, og det som ble gjort i løpet av prosjektperioden.

Arbeidet i oppstartfasen omfatter utarbeiding av grunnlagsdokument, utlysningstekst og valg av hvilke prosjekter som fikk delta, noe som bestemte programmets innretning mer i detalj. Når dette var avgjort, besto den faglige virksomheten av oppfølging av prosjektene, hvor kanskje de tre samlingene var det viktigste tiltaket, men hvor også avslutningskonferansen må inkluderes.

Valget om å prioritere museologisk orientert forskning er i tråd med vekten som legges på interessen knyttet til endringer i forståelsen av museenes og arkivenes oppgaver. Det var diskusjoner om programmets faglige innretning i noen museumsmiljøer, og vi har tidligere referert en direktør som var uenig i valget som ble tatt. Antallet søknader, hvorav de fleste falt inn under tematikken, tyder imidlertid på at denne type problemstillinger møtte tilstrekkelig interesse i miljøene. Om antallet søknader hadde vært større og/eller bedre med en annen innretning, er umulig å si. Kvaliteten på søknadene var varierende både faglig og i hvor stor grad de forholdt seg til utlysningsteksten og de formelle kravene som lå i den. Selve søkeprosessen kan derved ses som en mulig lærings- og disiplineringsprosess for søkerne, men i hvilken grad denne muligheten ble utnyttet, for eksempel gjennom tilbakemeldinger, vet vi ikke.

Programmets viktigste faglige bidrag var imidlertid de tre samlingene og prosjektkoordinators oppfølging av prosjektene.

Samlingene hadde svært stor betydning for de fleste museumsdeltakerne, og ble i all hovedsak vurdert svært positivt. De bidro til det faglige arbeidet med prosjektene, og fungerte som fora for gjensidig støtte og inspirasjon. De var nyttige for mange i deres idéutvikling, og ikke minst hjalp det deltakerne i skriveprosessen. Samlingene bidro i tillegg til utstrakt nettverksbygging. Mange har fremdeles kontakt med andre Foma-deltakere.

På ett museum har samlingene fungert som modell for utvikling av eget skrivekurs for ansatte, der resultatet er planlagt å være en felles fagfellevurdert publikasjon. Samlingene har også hatt betydning i arbeidet med å utvikle et nettverk for forskningsledere/-koordinatorer.

Prosjektkoordinator hadde en ganske tett oppfølging av prosjektene, noe som også omfattet direkte veiledning. Også dette oppleves å ha vært svært viktig for framdrift og kvalitet i mange av prosjektene.

Som nevnt så det imidlertid ut til at samlingene eller oppfølgingen fra prosjektkoordinator ikke fungerte like godt for de arkivansatte, verken faglig, sosialt eller når det gjaldt nettverksbygging. Dette ble knyttet til selve innholdet i samlingene, men også til at prosjektkoordinator ikke hadde arkivfaglig kompetanse og at det var få deltakere med arkivbakgrunn. Det ser altså ut til at det faglige innholdet i samlingene er av avgjørende betydning; det er ikke nok å treffes, det må også etableres et faglig fellesskap, og her falt arkivene delvis utenfor.

I programmets ledelse var det en diskusjon om hvor tett oppfølgingen av enkeltprosjektene skulle være. Det ble blant annet diskutert om Foma også skulle bidra til en felles publikasjon, eller om publiseringen helt skulle overlates til det enkelte prosjekt, noe som også ble resultatet. I ettertid ser dette ut til å ha vært et godt valg. Prosjektdeltakerne fikk derved større erfaring med publiseringsprosesser mer generelt, noe som er en udelte fordel om man skal fortsette med forskning.

Utprøving av modeller

Utprøving av ulike modeller for forskningssamarbeid med konkret produksjon av forskning som resultat var en sentral målsetting i Foma. Så vidt vi kan vurdere, var imidlertid ikke program-

met designet for å prøve ut ulike modeller for samarbeid. Et åpent krav om samarbeid er ikke tilstrekkelig for å prøve ut modeller. Man kan få erfaringer og diskutere disse slik vi har gjort, men en virkelig utprøving av modeller krever en mer stringent design, for eksempel ved at man legger opp til én eller et par klarere definerte samarbeidsformer og prøver disse ut i ulike typer av prosjekter.

Samlet vurdering og ideer om veien videre

En av våre intervjupersoner sammenliknet museumsforskningen med en fugl som var på vei til å lære å fly. Den hadde så vidt kommet seg opp i luften, skjente av sted og flakset med vingene, men trengte fremdeles hjelp for å bli flyvedyktig. På mange måter ser vi dette som en treffende beskrivelse. Antakelig ville det bli relativt lite kvalitetsmessig god forskning dersom museene og arkivene ble overlatt til seg selv når det gjaldt ansvaret for den videre utviklingen. De færreste museer og i enda mindre grad arkiv ville være i stand til å ta det totale ansvaret for forskningen faglig, miljømessig og finansielt, verken alene eller i samarbeid med andre. For de fleste deltakende institusjoner vil det også gjelde den nærmeste framtid. De vi snakket med, var også samstemte i at det trengtes flere program av Fomas type, men det var ulike oppfatninger om hva det faglige innholdet i et slikt program burde være. Det ble blant annet foreslått at et nytt program kunne legge vekt på bruk av teori, utvikling av forskningsmetoder og reflektere rundt aksjonsforskning som en del av museumsutviklingen. En annen etterlyste en «rekruttskole» for forskere.

Spørsmålet er derfor hva Kulturrådet nå bør gjøre, og det skal vi drøfte nærmere i sluttkapitlet.

Tanker om veien videre

Den overordnede målsettingen for Kulturrådets satsinger på denne typen prosjekter er å bidra til utviklingen av museums- og arkivforskningen slik at den blir selv bærende på lengre sikt. Et spørsmål som vi og andre har reist i tilknytning til dette, er om denne forskningen utelukkende skal strebe etter å bli lik annen forskning når det gjelder finansiering og kriterier for vitenskapelighet, eller om den kan være noe annet. Dette spørsmålet blir særlig aktualisert ved at det legges så mye vekt på at museenes forskning skal danne grunnlag for samlings- og utstillingsvirksomheten. Vi har tidligere pekt på det paradoksale i at forskningens betydning for museets øvrige arbeid i mange sammenhenger understrekes så sterkt, samtidig som forskningen generelt sett blir stadig mer spesialisert og knyttet til teoretiske problemstillinger som ofte er fjernere fra annet museumsarbeid. Hvis forskningen i all hovedsak skal dreie seg om teoretisk formulerte problemstillinger, er det en fare for at forbindelseslinjen til øvrig museums-/arkivvirksomhet blir uinteressant. Spørsmålet hvordan man kan stimulere forskningsvirksomhet som samtidig bidrar til virksomheten for øvrig, blir derfor helt sentralt.

Et annet spørsmål er om man utelukkende skal ta sikte mot publisering i fagfelle-vurderte publikasjoner. Selv om dette bidrar til å sikre kvalitet, er selve sluttarbeidet ofte enormt tidkrevende, og man kan stille spørsmål ved om dette alltid er en fornuftig bruk av ressurser, eller om kvaliteten også kan sikres på andre måter.

Finansiering av forskning

Et sentralt spørsmål er hvilken plass eksterne forskningsmidler bør ha i utviklingen av museums- og arkivforskningen. Diskusjonen om finansiering begrenser seg ofte til å diskutere former og muligheter for ekstern finansiering, men som

tidligere nevnt vil det å basere seg på eksterne midler lett gjøre et forskningsmiljø sårbart – det skaper uforutsigbarhet og kan vanskeliggjøre langsiktige forskningsperspektiver.²⁰

For en del museumsansatte inngår forskning allerede som en del av deres arbeidsoppgaver, men for mange er det vanskelig å faktisk få brukt denne tiden til forskning. Selv om disse ressursene er begrenset, burde dette likevel ikke være til hinder for at de faktisk ble brukt i større grad enn i dag. Men som vi har sett, får andre oppgaver lett prioritet, og i det daglige museumsarbeidet kan det i tillegg være problematisk å få tilstrekkelig sammenhengende tid til å drive forskning. Her er det noen organisatoriske spørsmål som museene bør gripe fatt i. Hver enkelt institusjon bør foreta en avveining av museenes og arkivenes ulike oppgaver i forhold til hverandre, og vurdere disse i forhold til institusjonenes totale ressurser.

Selv om det å basere forskningen sterkt på ekstern støtte er risikabelt, er det viktig å diskutere og kartlegge eksterne finansieringsmuligheter.

Det har vært en diskusjon om museene og arkivene primært bør basere seg på prosjektstøtte fra Forskningsrådet, eller om det trengs alternative kilder. Selv om det foregår diskusjoner mellom Forskningsrådet, Kulturdepartementet og Kulturrådet om forskning på det museumsfaglige feltet, er det lite trolig at det i den nærmeste framtid vil finnes tilstrekkelig finansieringsgrunnlag gjennom Forskningsrådet. Det er også et spørsmål om i hvilken grad museene og arkivene ville nå opp i konkurransen om slike midler. En av anbefalingene fra styringsgruppa (Kultur-

20 Man kan i tillegg diskutere i hvilken grad en omfattende søknadsvirksomhet er en hensiktsmessig bruk av ressurser totalt sett. I en slik vurdering må man også trekke inn hvor mye tid som brukes hos dem som ikke får søknaden sin igjennom.

rådet 2013) var å opprette et eget forskningsfond der arkiv og museer kan søke om tiltak på ulike nivåer. Et liknende forslag ble fremmet av Grund-utvalget²¹ som foreslår et kultursektorens forskningsfond. Vi synes dette framstår som en god idé. På kort sikt bør det også arbeides for å øke post 77, som er utviklingsmidler for arkiv og museer, og bruke denne aktivt for å støtte opp om museums- og arkivforskning.

Betingelser for selv bærende forskning ved museer og arkiv

Det er en målsetting fra Kulturrådets side at forskningen ved museene og arkivene skal bli selv bærende på sikt, i den forstand at det ikke lenger skal behøves spesielle programmer for å stimulere forskningen som sådan. Skal dette skje, er det imidlertid noen forutsetninger som må være til stede. Disse er knyttet til at det må finnes et miljø for forskning, noe som igjen er knyttet til organisering, kompetanse, herunder rekruttering og merittering, og finansiering.

Et velfungerende og bærekraftig forskningsmiljø bør bestå av minst 3–5 forskere hvorav flere har formell forskerkompetanse. Disse kan gjerne ha andre oppgaver i tillegg, men minst halvparten av arbeidstiden bør være viet forskning. Forskerne bør delta i felles prosjekter eller individuelle prosjekter som passer inn i noen felles perspektiver eller metodetilnærminger. Forskertiden må ikke bli en salderingspost, og det må være mulig å arbeide konsentrert med forskningsoppgaver over lengre tid. Det må avsettes tid til å sette seg inn i ny litteratur og til deltakelse i interne og eksterne seminarer og konferanser. Deltakerne må ha motivasjon og tid til å publisere vitenskapelige arbeider, gjerne i fellesskap. Én eller to av forskerne kan være under opplæring, for eksempel i et doktorgradsløp. Forskerne bør også ha tid til å delta i eksterne forskernettverk og tidvis ta på seg oppgaver for forskerfellesskapet i form av veiledning, undervisning, kvalitetssikring og redaksjonelt arbeid.

Forskerne bør ha forskningskompetanse, noe som i dagens situasjon minst betyr doktorgradskompetanse eller tilsvarende. Antallet med en forskningsmessig grunnkompetanse vil øke i museene og arkivene i årene framover, selv om

det er ganske langt dit i dag. Dette er imidlertid avhengig av rekrutteringspolitikken, og skal forskningskompetansen vedlikeholdes og utvikles, er det nødvendig at det finnes rom for forskning.

Sist, men ikke minst må det finnes midler til forskning. Skal man kunne vedlikeholde et forskningsmiljø over tid, er det som nevnt vanskelig kun å basere seg på eksterne midler. Det betyr at det må finnes budsjettmessig dekning for at lønnsmidlene også dekker forskningsarbeidet. Eksterne midler bør komme i tillegg, eventuelt for frikjøp over lengre tid med mulighet for innleie av vikarer.

Ut fra gjennomgangen av de deltakende museene og arkivene er det grunn til å spørre om alle har mulighet til å utvikle de forskningsbetingelsene som er beskrevet ovenfor. Tenker man at det er museet eller arkivet som er enheten for forskerfellesskapet, er vi redd for at svaret er nei, og da reises spørsmålet om det nødvendigvis skal forskes ved alle museene. Tenker man seg forskerfellesskap som omfatter fellesskap fra flere museer, stiller saken seg annerledes. Det finnes allerede forsknings-samarbeid mellom museer, blant annet i regi av museumsnettverkene, men det vi antyder her, er et mer omfattende og langvarig samarbeid enn prosjektsamarbeid vanligvis er.

De betingelsene for forskning vi har skissert ovenfor, var langt fra oppfylt da Foma startet, og Foma kan ses på som et forsøk fra Kulturrådets side på å bringe virkeligheten litt mer i samsvar med det idealet vi har skissert. Indirekte har de adressert spørsmål om etablering av forskningsmiljø, ikke direkte i det enkelte museum, men ved å søke å etablere et fellesskap gjennom Foma. Samlingene bidro til kompetanseoppbygging, og finansieringen ble ivaretatt gjennom bevilningene til prosjektene.

Betingelsene kan heller ikke sies å være til stede i dag. Selv om både Foma-prosjektene og forhold internt i museene antakelig har bidratt til at det er mer oppmerksomhet om forskning, har de færreste museer og (ikke-statlige) arkiv en fungerende infrastruktur for forskning. Det skorter ofte både på stabil finansiering, forskningskompetanse, fagmiljø og organisatorisk tilrettelegging, og som vi har sett, må forskning ofte vike plassen for andre arbeidsoppgaver.

Der konsolideringen har falt på plass og vært vellykket, har dette åpnet nye muligheter for forskning. Vi er ganske sikre på, uten å kunne belegge dette med tall, at omfanget av forskning i museene har økt, ikke minst når det gjelder antallet fagfellelvurderte publikasjoner.

21 Kulturdepartementet: En kunnskapsbasert kulturpolitikk. Kulturdepartementets eksterne FoU-utvalg (Grund-utvalget) 2013.

Hva kan/bør Kulturrådet gjøre?

Spørsmålet som reiser seg, er derfor hva Kulturrådet nå bør gjøre for å bidra til utviklingen av museums- og arkivforskningen, og vi diskuterer ut fra et kortsiktig tidsperspektiv.

Vi mener museer og arkiv fortsatt har behov for ekstern støtte til oppbygging av forskerkompetanse, til støtte i forskningsprosessen, nettverks- og miljøbygging og finansiering. Ikke minst alle søknadene med faglige mangler viser at det ikke er samsvar mellom forskningsinteresse- og -evne i museer og arkiv. Skal man oppnå mer kvalitativt god forskning relativt raskt, kan man ikke vente til museene har rekruttert personer med doktorgrad. På kort sikt vil derfor ulike typer av forskeropplæring være viktig. Man kan diskutere om dette skal være Kulturrådets oppgave, eller om dette er noe museene selv bør ha ansvaret for, men det forutsetter i så fall at det finnes muligheter for slik forskeropplæring for museums- og arkivansatte. Et slikt tilbud kunne for eksempel utvikles i samarbeid med universiteter eller høyskoler.

Kompetanseoppbygging kan også foregå gjennom tett samarbeid med UH-sektoren. I den forbindelse vil vi trekke fram betydningen fysisk tilstedeværelse kan ha. Det bør vurderes om det er mulig å etablere hospiteringsordninger der museumsansatte kan ha sin arbeidsplass ved universitet eller høyskole, og motsatt.

Ut fra den betydningen samlingene og oppfølging fra Fomas prosjektkoordinator ble rapportert å ha, både når det gjaldt gjennomføring av prosjektene og nettverksbygging, framstår det som en god idé å fortsette å organisere aktiviteter etter samme mal. Her vil vi imidlertid understreke at grunnen til at dette ble vurdert så positivt, ikke bare var organiseringen, men innholdet og kvaliteten. At prosjektleder hadde doktorgrad i etnologi i tillegg til evne til å skape tillit og bygge nettverk, bidro antakelig til det positive resultatet. Ønsket om mer arkivfaglig input fra deltakerne i arkivprosjektene kan ses som et indisium på betydningen av fagkompetanse i dette arbeidet.

En eller annen form for ekstern prosjektstøtte framstår som viktig, selv om hvilken type støtte som trengs, vil variere etter deltakernes behov. At man treffer de samme personene over tid, er

viktig for utvikling av tillit og mer varige relasjoner. Om denne type nettverksbygging bør foregå i regi av Kulturrådet, eller om det er tilstrekkelig at Kulturrådet bidrar til og støtter slikt arbeid i regi av museene og arkivene selv, er et åpent spørsmål.

Sist, men ikke minst handlet Foma om støtte til konkrete forskningsprosjekter. Denne støtten var forutsetningen for at prosjektene kom i gang. Selv om det også finnes andre eksterne finansieringskilder, er fortsatt finansiering av prosjekter fra Kulturrådets side et viktig virkemiddel. Å utløse midler fra Forskningsrådet er svært vanskelig, og pr. i dag er det heller ingen program direkte rettet mot museumsforskningen utenfor universitetsmuseene.

I Foma var tildeling avhengig av at museet eller arkivet bidro med en egenandel, og det var også et generelt krav om samarbeid med andre institusjoner. Det var imidlertid ikke krav om at egenandelen skulle innebære sammenhengende forskningstid. Det var heller ikke konkretisert hva forskningssamarbeid skulle innebære. Man kan diskutere om slike krav bør stilles ved en eventuell ny utlysning.

Selv om Foma inkluderte både museer og arkiv, kom arkivene først aktivt med i programets siste fase. Museene var imidlertid i flertall og har preget programmet mer enn arkivene har gjort. Bortsett fra statsarkivene er det mindre tradisjon for at de ansatte ved arkivene driver forskning, og egen forskning har en mindre sentral plass. Vi vil derfor anbefale at arkivinstitusjonene får spesiell oppmerksomhet i Kulturrådets videre arbeid med å utvikle forskningen i virksomhetene.

Avslutningsvis vil vi gå tilbake til innledningen der vi startet med å henvise til Giddens. Som nevnt mener han at moderniteten karakteriseres ved en utstrakt refleksivitet, kjennetegnet ved at også refleksjonene blir reflektert over. Dette er knyttet til en idé om fornuftens overlegenhet i forhold til det tradisjonelle og åpenbare. Giddens (1990) peker imidlertid også på at selv om denne vekten på fornuft ser fornuftig ut ved første øyekast, skaper det en grunnleggende usikkerhet fordi vi aldri kan vite sikkert. Vi kan alltid reflektere meir, men setter likevel punktum her.

Referanser

- ABM-utvikling og Norsk Kulturråd. 2010. Forskning om museer og arkiv. En forskningssatsing fra ABM-utvikling 2010–2011. Grunnlagsdokument. Norsk kulturråd. Oslo
- Egeland, C. & A.C. Bergene. 2012. *Tidsbruk, arbeidstid og tidskonflikter i den norske universitets- og høyskolesektoren*. AFI. Oslo
- Eriksen, A. 2009. *Museum: en kulturhistorie*. Pax. Oslo
- Eriksen, A. 2013. *Utviklingen på museumsfeltet*. Vedlegg til kulturutredningen 2014 – http://www.regjeringen.no/upload/KUD/Styrer_raad_utvalg/Kulturutredningen/Eriksen_Utviklingen_paa_museumsfeltet.pdf
- Forskerforbundet. 2007. *En kartlegging av tid til FoU i museumssektoren*. Forskerforbundet. Oslo
- Furnham, A. 1997. *The psychology of behaviour work – The individual in the organization*. Taylor & Francis. New York
- Giddens, A. 1990. *The Consequences of Modernity*. Polity Press. Cambridge
- Grimsmo, A. & H. Heen. 2013. *Journalistundersøkelsen 2012*. AFI. Oslo
- Gustafsson, J. 2007. *Ledarskap i interorganisatoriske nettverk for folkehelse og velferd. Folkehelse i samverkan mellom profesjoner, organisasjoner og sektorer*. Axelson and Axelson. Studentlitteratur. Lund
- Heen, H. 1986. *Sikkerhet og sosial integrasjon på Ekofiskfeltet. 2: Sikkerhet og bedriftsfilosofi*. Arbeidsforskningsinstituttene. Oslo
- Hildebrant, S. 2011. *Fagfelleevaluering med plettet rykte*. Forskning.no
- Johansen, A. 2000. *Museumsforskning som museumsutvikling*. Norsk museumsutvikling. Oslo
- Kahneman, D. 2011. *Thinking Fast and Slow*. Penguin Books. London
- Kulturrådet. 2012. *Museale og arkivale praksiser*. Konferanse Universitetet i Oslo, 29.–30. november 2012. Oslo
- Kulturrådet. 2012. Statistikk for arkiv 2011. Kulturrådet. Oslo
- Kulturrådet. 2012. Statistikk for museum 2011. Kulturrådet. Oslo
- Kulturrådet. 2013. Oppsummeringer og anbefalinger fra styringsgruppen 26.02.2013. Forskning om museer og arkiv 2009–2012 (FoMA sak nr. 09/0593). Kulturrådet. Oslo
- Maurstad, A. & M.A. Hauan (red.). 2012. *Museologi på norsk – universitetsmuseenes gjøren*. Akademika. Oslo.
- Meyer, J. W. & B. Rowan. 1977. Institutionalized Organizations: Formal Structure as Myth and Ceremony. *American Journal of Sociology* 83(2): 340–363
- Norges forskningsråd. 2003. Kunnskapsbehov i kultursektoren. En utredning om forskning og forskningsformidling på kulturfeltet utført på oppdrag av Norges forskningsråd. Norges forskningsråd. Oslo
- NOU 1996: 7 Mangfold, minne, møtestad. Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Oslo
- Samlingshistorier, *Tidsskrift for kulturforskning* vol. 11, nr. 1, 2012
- Schein, E. 2000. *Organisasjonspsykologi*. Tano, Aschehoug. Oslo
- Smith, R. 2010. Classical peer review: an empty gun. *Breast cancer research* 12
- St.meld. nr. 7 (2012–2013) Arkivmeldinga. Fornyings- og administrasjonsdepartementet. Oslo

REFERANSER

- St.meld. nr. 49 (2008–2009) *Framtidas museum. Forvaltning, forskning, formidling, fornying.* Fornyings- og administrasjonsdepartamentet. Oslo
- St.meld. nr. 22 (1999–2000) *Kjelder til kunnskap og oppleving.* Fornyings- og administrasjonsdepartamentet. Oslo
- St.meld. nr. 15 (2007–2008) *Tingenes tale.* Fornyings- og administrasjonsdepartamentet. Oslo
- St.meld. nr. 22 (1999–2000) *Kjelder til kunnskap og oppleving (abm-meldinga).* Fornyings- og administrasjonsdepartamentet. Oslo
- Ydse, T.F. 2007. *Museum, arkiv og samfunn. Kunnskapsbehov og utfordringer.* Norsk kulturråd. Oslo

Vedlegg

Om deltakende museer og arkiv

Grunnlaget for presentasjonen under er museenes hjemmesider, årsmeldinger og svar på spørreskjemaene. For de fire museene der vi har gjort intervjuer, ble det ikke sendt ut spørreskjemaer, så her inngår intervjuene i stedet for spørreskjemaene i grunnlaget.

Byarkivet

Byarkivet er en del av Oslo kommune, og er kommunens utøvende fagorgan innen dokument- og arkivbehandling. Arkivet er ansvarlig for alt materiale som skal bevares for ettertiden, og for at det blir gjort tilgjengelig for ulike brukergrupper. Kildematerialet gir grunnlag for å dokumentere enkeltpersoners rettigheter og interesser, og forhold som er av rettslig, økonomisk og forvaltningsmessig betydning for Oslo kommune. Blant brukerne er kommunens virksomheter, forskere, studenter, skoleelever, slektsgranskere, historielag og media.²² Arkivet består av to seksjoner: seksjon for moderne arkiv (7 stillinger) og seksjon for historiske arkiv (13 stillinger).²³

Det drives lite forskning ved arkivet. Forskning inngår ikke i arkivets planer, det settes ikke av midler til forskning, og forskning inngår heller ikke i de ansattes regulære arbeidsoppgaver. I den grad det foregår forskning, er den i all hovedsak eksternt finansiert, men de søker i liten grad eksterne midler. Det er også liten forskningskompetanse i staben.

Henie Onstad kunstsenter

På hjemmesiden presenterer Henie Onstad Kunstsenter seg som en viktig arena og visningssted for den nye kunsten. De skriver at kunstsenteret er en aktiv arena for debatt og samfunnskritikk, og jobber aktivt for å gi publikum mulighet til unike og meningsfulle møter med kunsten. Institusjonens egenart ligger i det tverrkunstneriske feltet – i forholdet mellom billedkunst, musikk, performance og den historiske avantgarden.²⁴

Senteret hadde ved utgangen av 2011 ansatte tilsvarende 17 årsverk fordelt på 10 heltidsansatte og 12 deltidsansatte.²⁵ Forskning er en regulær del av kunstsenterets virksomhet. De har forskningsplaner, det settes av egne midler til forskning, og de har alltid et eller flere forskningsprosjekter på gang, enten eksternt eller internt finansiert.

Museum Stavanger

1. juli 2010 ble Rogaland Kunstmuseum og Stavanger Museum slått sammen til ett museum under navnet Museum Stavanger AS – MUST – et nytt regionalt museum for kulturhistorie, naturhistorie, billedkunst og sjøfarts- og industrihistorie. MUST består av en rekke museer og har fire fagavdelinger: Avdeling for kulturhistorie, Avdeling for kulturhistorie, Avdeling for sjøfart og industri, og Avdeling for kunst består av Stavanger kunstmuseum. Museet har 62 ansatte.²⁶

Forskning er en regulær del av museets virksomhet. De har forskningsplaner, det settes av egne midler til forskning, og de har alltid et eller flere forskningsprosjekter på gang, enten eksternt eller internt finansiert. Museet har også

22 <http://www.arkheion.no/pdf-arkheion/2010-1.pdf>

23 http://www.byarkivet.oslo.kommune.no/om_byarkivet/personalet/

24 <http://www.hok.no/om-kunstsenteret.173713.no.html>

25 <http://www.hok.no/arsrapporter.59930.no.html>

26 <http://www.museumstavanger.no/om-must/>

en forskningskoordinator. En stor del av museets ansatte har også forskning som en del av sine arbeidsoppgaver.

Oslo Museum

Stiftelsen Oslo Museum ble etablert i 2006 som en sammenslutning av Bymuseet, Interkulturelt Museum og Teatermuseum, og det er et kulturhistorisk museum for temaer som Oslos historie, teaterhistorie og kulturelt mangfold i Norge.²⁷ Ifølge årsmeldingen hadde museet i 2011 34 fast ansatte i tillegg til 9 engasjerte og 21 timeansatte.

Museet legger stor vekt på forskning. Det har en forskningsplan og samarbeider med Universitetet i Oslo, Universitetets kulturhistoriske museum og Teknisk Museum om forskning. Det foregår flere forskningsprosjekter ved museet i tillegg til at de har en doktorgradsstipendiat (årsmelding 2011).

Dalane Folkemuseum

Dalane Folkemuseum er regionmuseet for Dalane, et område som omfatter kommunene Eigersund, Sokndal, Lund og Bjerkreim. Museet har rike og omfattende samlinger, med anlegg spredt over hele Dalane. Hovedanlegget ligger på Slettebø ved Egersund. Museet omfatter en betydelig bygningsmasse, store arkiv og gjenstandssamlinger.²⁸ Forskning inngår i museets planer, og det settes av interne midler til forskning. Mange ved museet har forskning som en integrert del av sitt arbeid, og de har alltid et eller flere forskningsprosjekter på gang.

Norsk Maritimt Museum

Norsk Maritimt Museum dekker fagene historie, arkeologi, kulturhistorie, konserveringsvitenskap og kunsthistorie. Museet har 9 faste og 1 midlertidig vitenskapelig stilling, 12 fast ansatte i andre faglige, administrative og tekniske stillinger, og et skiftende antall (normalt 10–15) faglig ansatte i engasjementsstillinger særlig knyttet til museets omfattende eksternt finansierte undervannsarkeologiske forvaltningsvirksomhet.²⁹

Forskning inngår i museets planer, det settes av egne midler til forskning, og det er alltid et eller flere forskningsprosjekter på gang. Forskning inngår i det daglige arbeidet for mange av museets ansatte. Museet inviterer mastergrads-

og bachelorstudenter til å finne prosjekter ved museet.

Museene i Sør-Trøndelag (MiST)

Fra 1.1.2009 ble 6 av museene i Sør-Trøndelag organisert i aksjeselskapet Museene i Sør-Trøndelag AS, og Trøndelag Folkemuseum, som prosjektet var knyttet til, er en avdeling i Museene i Sør-Trøndelag AS. Museet har for tiden 20 fast ansatte i hel stilling og 7 ansatte i deltidsstillinger. I tillegg er det for tiden 1 tømmerlærling, 4 prosjektansatte/-engasjerte, 2 ansatte via NAV. I tillegg er det sesongansatte guider/verter og studenter som hospiterer. Regionskonservatoren for Selbu og Malvik har kontor plass på Sverresborg, det samme har en forsker i MiST.³⁰ Personalet er fra 1.3.2012 organisert i fem avdelinger: Bygningsvern, Konservering/foto, Kulturhistorisk avdeling, Publikumsavdeling og Driftsavdeling.³¹

Forskning inngår i museets planer, og det har en forskningskoordinator. Det settes av interne midler til forskning, og søkes ekstern finansiering, men forskning er i liten grad en integrert del av de ansattes arbeid.

Hedmark fylkesmuseum

Hedmark fylkesmuseum er et av Norges største museer og favner et bredt spekter av kultur- og naturhistorie med lokal, regional og nasjonal betydning. Museet ble etablert i 2009 som en sammenslåing av museene Domkirkeodden, Norsk Skogmuseum, Glomdalsmuseum, Nord-Østerdalsmuseum, Kvinnemuseet – Museene i Glåmdal, Utvandrerne og Trysil/Engerdal Museum.

Museet står for 130 årsverk totalt. Museet har fem strategiske fora som arbeider med utviklingsspørsmål, hvorav ett har forskning og kunnskapsutvikling som sitt arbeidsområde. Museet har en forskningsplan, og de har etablert et eksternt forskningsråd. Etter inspirasjon fra workshopene i Foma har de arrangert skrivekurs for museets ansatte, og arbeider med en felles publisering.

Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane

Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane registrerer, verner og formidler kommunalt arkivmateriale, foto, levende bilder, lyd, musikk, stedsnavn, private arkiv og litteratur. Fylkesarkivet arbeider med å

27 <http://www.oslomuseum.no/om-oslo-museum/hva-er-oslo-museum>

28 <http://www.dalanelfolke.museum.no/om-dalane-folkemuseum/>

29 <http://www.marmuseum.no/no/>

30 http://www.sverresborg.no/bak_kulissene/

31 (<http://www.sverresborg.no/psmaler/side.asp?thisId=1070232319>).

digitalisere kildene, og blir her regnet for å være ledende nasjonalt. De har drevet mye utviklings- og prosjektbasert arbeid, og har mange samarbeidspartnere, både institusjoner, organisasjoner og enkeltpersoner, men har i liten grad drevet egen forskning. De har 12 ansatte.³²

De Heibergske Samlinger

– Sogn Folkemuseum

De Heibergske Samlinger er en del av det konsoliderte museet, Musea i Sogn og Fjordane, som ble stiftet i 2009. I tillegg til De Heibergske Samlinger omfatter fylkesmuseet Nordfjord Folke-museum, Kystmuseet i Sogn og Fjordane, Sogn og Fjordane Kunstmuseum, Sunnfjord Museum og Norsk Kvernsteinsenter. Fylkesmuseet har en forskningsplan.

De Heibergske Samlinger viser hvordan sogninger har levd og bodd fra middelalderen og opp til i dag. En egen utstilling viser hvordan barns hverdagsliv artet seg på starten av 1900-talet, og hvordan unge sogninger hadde det i år 2000.³³

Teknisk Museum

Norsk Teknisk Museum er nasjonalmuseet for teknologi, industri, vitenskap og medisin. Museet omfatter også Nasjonalt medisinsk museum, som er den sentrale forvalteren av materiell kulturarv på det helse- og medisinhistoriske området i Norge, og har to ansatte. Teknisk Museum har også et interaktivt vitensenter som er et populærvitenskapelig opplevelses- og læringsenter innen matematikk, naturvitenskap og teknologi, der de besøkende lærer ved å eksperimentere selv. Totalt har museet 52 ansatte, hvorav 7 med doktorgrad. Forskning inngår i museets årsplaner, og det er en løpende diskusjon om forskningens plass i museumsarbeidet. Museet har hatt prosjekter på institusjonshistorie, og har fått midler fra NFR-programmet SAMKUL.³⁴

Verdensarvsenter for bergkunst

– Alta Museum

Museet er tett knyttet til arbeidet med bevaring, dokumentasjon og formidling av bergkunst i Finnmark. I tillegg skal det drive innsamling, dokumentasjon, forskning og formidling av kultur- og naturhistorie i Alta kommune, og drive en allsidig formidling bl.a. basert på dette arbeidet.

Forskning og kunnskapsutvikling inngår i museets handlingsplan. Fram mot 2014 skal forskningen ha tre hovedfokusområder, nemlig bergkunst og verdensarv, prosjektet «Vi og de andre» samt sportsfiske i Altaelva. Målet er at prosjektene skal publiseres og formidles.

Museet har i dag 4 ansatte med rett og plikt til å bruke 20 % av arbeidstiden til forskning. I 2008 ble det igangsatt en ordning med det mål at konservatorene/museumsdagene i tillegg skal kunne forske skjermet fra andre oppgaver i 3 måneder etter søknad til ledelsen. Dette skal kunne gjelde én person i året, og hvert fjerde år for den enkelte ansatte. Dette har hittil ikke blitt realisert på grunn av manglende ressurser, men et mål er å få det til.

Museet deltar i Bergkunstnettverket og Mangfoldsnettverket, har fellesprosjekter med Finnmarksmuseene, samt samarbeid med universiteter og høyskoler. Museet deltar i Norges Verdensarv og Nordisk Verdensarv.³⁵

32 <http://www.fylkesarkiv.no/side/generell-informasjon>

33 <http://www.dhs.museum.no/om-museet/om-museet-v%C3%A5rt>

34 <http://www.tekniskmuseum.no/museet/norsk-teknisk-museum>

35 [http://www.alta.museum.no/sider/tekst.asp?side=27&meny=om museet](http://www.alta.museum.no/sider/tekst.asp?side=27&meny=om%20museet)